

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

37E JAARGANG

WOENSDAG 16 JULI 1952

No 1834

COMMISSIE VAN REDACTIE

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris)
Redacteur-Secretaris: A. de Wit.*

Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË

*J. E. Mertens; J. van Tichelen;
R. Vandeputte; F. Versichelen.*

*Voor de niet gesigeneerde artikelen is de Commissie
van Redactie verantwoordelijk*

INHOUD

	Blz.
Staat, centrale bank en geldmarktpolitiek	536
Kartelwetgeving in Nederland! door Drs Th. H. M. Hillen	537
Kentering in de veeteeltproductie? door Ir M. K. Hylkema	541
Argentinië. Het „Plan Económico 1952” door J. E. Spinosa Cattela	543
Economische kroniek van Indonesië door Prof. Dr A. Kraal	545
Boekbesprekingen:	
Dr P. L. van der Velden: De Nederlandse baksteenindustrie. Beschouwingen over haar interne en externe organisatie, bespr. door Drs H. F. Oosterholt	547
De functie van de ondernemer in het huidige tijdsbestek	548
Geld- en kapitaalmarkt door Drs J. C. Brezet	548
Grafieken:	
Totaal aantal werklozen 1949 t/m 1952	549
Interim-indexcijfers van groothandelsprijzen	549
Statistieken:	
In- en uitvoer van Nederland	549
Enige indexcijfers van de industriële productie in Nederland	549
Overzicht van de opbrengst der Rijksmiddelen	549
Recente economische publicaties	551

Dezer dagen

won Eisenhower. In een hard bevochten zege kreeg hij het recht om verder te strijden. Tegen wie? Binnenslands moet dit nog worden beslist. Men neemt aan, dat het tegenover de buitenwereld niet zo veel verschil zal uitmaken. In elk geval dient men voor het eindresultaat te wachten tot zomerhitte voor Novemberkoude zal hebben plaatsgemaakt. Al kan het ook dan nog heet toegaan.

Vooruitzichten: het thema in deze tijd. Een houvast voor prognose is echter schaarser dan ooit. Hoe zal het staalconflict in de Verenigde Staten verlopen? Men meende, te vroeg, reeds bij een oplossing te zijn. En hoe de gevolgen? „Steel strike to stretch boom, not to end it” schrijft een Amerikaans blad. „Recession likely in 1953 or 1954” zijn de vooruitzichten, welke het Congres of Industrial Organisation koestert. In Canada wachtte men in elk geval niet af. Ertsboten vervoeren thans graan over de Grote Meren naar de Verenigde Staten en doen daarmee de stijgende dollar- en goudreserves van dit land nog verder toenemen.

Japan is tevreden over de vooruitzichten van de handel met Indonesië. Voor anderen kan dit perspectief minder te waarderen zijn.

Voor hen, die het risico van een opheffing der valutabeperkingen willen dragen, stelt het Internationaal Monetair Fonds hulp in het vooruitzicht. De wens daartoe niet van vandaag; de vervulling schijnt nog toekomstmuziek. „Geduld is zulk een schone zaak”. Ook in deze moeilijke taak.

Verre van gemakkelijk schijnt ook de denationalisatie van het Engels wegvervoer te zijn. Het wetsontwerp is ingediend, het debat echter tot de herfst verschoven.

Tussen streven en doelwit is de weg tegenwoordig vaak geplaveid met nota's. De zoveelste nota van het Westen aan Moskou is weer overhandigd. Met welke vooruitzichten? Waar ook spanning moge zijn, bij de verwachting is ze niet hoog.

Er leiden echter, gelukkig, meer wegen naar Rome. De opbouw van de Westerse defensie, in organisatie en uitvoering, vordert gestadig. Voor militaire hulpverlening aan Europa is thans definitief 1,3 milliard dollar gevoteerd. Defensie-opdrachten, ook uit Amerika, steunen de Europese industrie. Goede vooruitzichten?

De landen om de Atlantische Oceaan zijn thans nauwer dan ooit met elkander verbonden. De „United States” voert de blauwe wimpel. Symbool van het snelste contact op dit gebied. Eén record. Nog vele in het vooruitzicht: te Helsinki.

HAV BANK - SCHIEDAM
COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

ROTTERDAM

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen,
Amsterdam (alleen Assurantie)

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Hen-
nipman, Prof. P. B. Kreukniet, Prof. H. W.
Lambers, Th. Ligthart, Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. F. de Vries,
Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f 22.50; fr. p. post f 23.60;
voor studenten f 19.—; franco per post f 20.10

Abonnementen worden aangenomen door de
boekhandel en door de uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

Ook voor Beschikbare Krachten is een annonce in
„Economisch-Statistische Berichten” de aangewezen
weg. Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons
bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het
nummer van dezelfde week worden opgenomen.

Kon. Ned. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants — Schiedam

met papier geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom

koperdraad en koperdraadkabel

Kabelgarnituren, vulmassa en olie

NK F
N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Staat, centrale bank en geldmarktpolitiek.

In dit artikel wordt ingegaan op de principiële betekenis van de recente wijziging in de geldmarktpolitiek van de Schatkist. Door deze wijziging is thans een taakverdeling tussen de Staat en De Nederlandsche Bank bereikt, die geheel in overeenstemming is met de eigen verantwoordelijkheid van De Nederlandsche Bank en met de haar bij de Bankwet opgedragen taak. Voor de goede vervulling van deze taak is het wenselijk dat de open-marktoperaties in handen zijn van de centrale bank en dat deze daartoe over een toereikend fonds aan geldmarktpapier beschikt.

Drs Th. H. M. HILLEN, Kartelwetgeving in Nederland!

Nu de Minister van Economische Zaken gedurende geruime tijd het Kartelbesluit heeft toegepast en daarbij de procedure heeft gevolgd, welke hem in het voorontwerp Wet economische mededinging wordt aanbevolen, gaat schrijver na, welke evolutie in deze betrekkelijk korte tijd van ordening, in de zin van rechtstreeks ingrijpen in het economisch leven, is doorgemaakt en hoe de opvattingen over de rechtszekerheid voor het individu schijnen te zijn gewijzigd. Uit het voorontwerp Wet economische mededinging blijkt, dat de Regering veel grotere bevoegdheden wenst dan zij op grond van de „Wet op het verbindend en onverbindend verklaren van ondernemersovereenkomsten” van 1935 had. Hoe groter de bevoegdheid, welke aan een minister wordt gegeven en hoe subjectiever de norm is, welke grondslag voor zijn beslissingen is, des te meer waarborgen moeten aanwezig zijn, dat de rechtszekerheid van het individu wordt gewaarborgd. Geconstateerd wordt nu, dat alleen van een ontstellend manco aan waarborgen kan worden gesproken en dat terwijl de enige ratio is het algemeen belang, een dynamisch begrip, een politiek desideratum, zoals bij deze wet één bepaalde minister dit op een bepaald moment ziet. In kringen van industrie en handel voelt men zich bij deze grote bevoegdheden op zo'n subjectieve basis beslist niet veilig. Geconcludeerd wordt, dat a. de norm „algemeen belang” te weinig concreet is; b. het onjuist is, dat één enkele minister uitmaakt wat algemeen belang concreet is; c. als eis dient te worden gesteld, dat het algemeen belang in ernstige mate moet worden geschaad om tot onverbindendverklaring over te mogen gaan; d. een neutrale beroepsinstantie dient te worden ingesteld.

Ir M. K. HYLKEMA, Kentering in de veeteeltproductie?

De Nederlandse productie van melk was in 1951 kleiner dan in 1950. Het ziet er naar uit, dat dit geen toevallig en op zich zelf staand feit is. Want in Engeland, Zweden en Denemarken bleef de melkproductie in het vorige jaar eveneens bij die in 1950 ten achter. Deze teruggang van de melkopbrengst in enkele landen en ook van het aantal fokvarkens in 1951 geeft te denken. Er moet rekening mede worden gehouden, dat de productie van de Westeuropese veehouderij over haar top heen is. Een kleiner aanbod van zuivelproducten en van varkens ligt in de lijn der verwachtingen.

J. E. SPINOSA CATTELA, Argentinië. Het „Plan Económico 1952”.

De economische toestand van Argentinië is als gevolg van de voortgezette inflatie en de ten dele daaruit, ten dele uit de ongunstige weersomstandigheden voortspuitende productievermindering, in de laatste jaren gaande-

weg slechter geworden. De Regering heeft nu een „Plan Económico 1952” opgesteld; getracht zal worden volgens de daarin aangegeven lijnen het verstoorde evenwicht te herstellen. Het Plan wijst in menig opzicht op een terugkeer naar meer orthodoxe en beproefde maatregelen van economische politiek. De tot dusverre bewust gevoerde inflationistische politiek schijnt plaats te maken voor een beheerst en in langzaam tempo door te voeren deflatieproces. Indien de aangekondigde maatregelen overeenkomstig de in het Plan opgenomen richtlijnen zullen worden uitgevoerd — hetgeen in grote mate zal worden bepaald door de vraag of de medewerking van alle betrokkenen kan worden verkregen en of de Regering een afdoend controle-apparaat zal weten op te bouwen — kan ongetwijfeld een verlichting van de tegenwoordige toestand worden tegemoet gezien.

— SOMMAIRE —

L'Etat, la banque centrale et la politique monétaire.

Dans cet article est étudiée la signification de principe d'une récente modification dans la politique monétaire du Trésor. Actuellement la tâche est répartie entre l'Etat et la banque centrale. La mission de cette dernière concorde parfaitement avec sa propre responsabilité et avec la compétence qui lui a été attribuée par la „loi bancaire”.

Drs Th. H. M. HILLEN, Les lois sur les cartels aux Pays-Bas!

Voici déjà un certain temps que le Ministre des Affaires Economiques applique l'arrêté sur les cartels et qu'il suit la procédure recommandée dans l'avant projet de loi sur la concurrence économique. L'auteur étudie l'évolution qui s'est produite durant cette courte période, vers une intervention directe de l'Etat dans la vie économique. Il considère également les modifications qui semblent avoir affecté la notion de sécurité juridique.

Ir M. K. HYLKEMA, Revirement dans les résultats de l'élevage?

La production laitière de 1951 est inférieure à celle de 1950 dans les Pays-Bas, en Angleterre, en Suède et au Danemark. Ce recul donne à penser; il en va de même dans le domaine des porcs reproducteurs. Il faut se rendre compte que l'élevage dans l'Ouest de l'Europe a dépassé son point culminant. On doit donc encore s'attendre à une diminution de l'offre dans le domaine des produits laitiers et dans celui de l'élevage porcin.

J. E. SPINOSA CATTELA, Argentine. Le plan économique pour 1952.

Le plan économique pour 1952 indique à plus d'un égard un retour à une politique économique plus orthodoxe et plus éprouvée. La politique consciente d'inflation suivie jusqu'ici en Argentine semble faire place à un processus de déflation dirigée à long terme. Si les mesures annoncées sont appliquées conformément aux directives du plan on assistera sans aucun doute à un éclaircissement de la situation actuelle.

Staat, centrale bank en geldmarktpolitiek

Blijkens een op 1 Juli jl. gepubliceerd persbericht van het Ministerie van Financiën is van genoemde datum af de afgifte van schatkistpapier door de Agent van het Ministerie van Financiën voorlopig beperkt en wel met het oog op de stijging, die het creditsaldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank gedurende de laatste maanden in samenhang met de toeneming van de deviezenvoorraad heeft ondergaan. Volgens de genoemde bekendmaking ligt het voorts in de bedoeling, dat, wanneer de vraag naar schatkistpapier groter mocht blijken te zijn dan het bedrag waartoe de Agent schatkistpapier beschikbaar stelt, De Nederlandsche Bank zodanig papier zal afgeven uit de portefeuille, door haar verkregen krachtens de overeenkomst van 26 Februari 1947 nepens de overgang op de Staat van de in rijksmarken luidende bezittingen van De Nederlandsche Bank.

De principiële betekenis van deze wijziging in de geldmarktpolitiek van de Schatkist is groter dan zij wellicht op het eerste gezicht lijkt. Zij betekent dat thans een einde is gekomen aan een politiek, die de Schatkist sedert de geldzuivering van 1945 consequent heeft gevoerd. Deze politiek bestond hierin, dat de Agent van het Ministerie van Financiën van 1945 af steeds bereid was, ongeacht de onmiddellijke kasbehoeften van het Rijk, schatkistpapier beschikbaar te stellen voor de gegadigden. In het eerste stadium van de geldzuivering was er voor deze politiek alle aanleiding, daar de voorgeschreven storting van de „oude” bankbiljetten bij het bankwezen aldaar tot een overvloed aan beschikbare middelen leidde. Door de banken in de gelegenheid te stellen, de beschikbare middelen in schatkistpapier te beleggen, werd een dérouté van de geldmarkt voorkomen en werden tevens de banken in staat gesteld, uit de rente op het schatkistpapier de voor hen aan de uitvoering der overheidsmaatregelen verbonden kosten te dekken. Ook in de latere jaren der geldzuivering werd evenwel de bedoelde afgiftepolitiek door de Agent van het Ministerie van Financiën voortgezet.

De thans aanvaarde wijziging brengt duidelijk naar voren dat het voeren van open-marktpolitiek op de geldmarkt tot de taak van De Nederlandsche Bank behoort en dat blijkbaar ook de Minister van Financiën het standpunt inneemt dat het niet zijn taak is handelingen te verrichten die in feite eenzelfde effect kunnen hebben op de geldmarkt als de open-marktpolitiek van de centrale bank. Zij betekent derhalve een versteviging van de zelfstandige positie van De Nederlandsche Bank als monetaire autoriteit, bekleed met een eigen taak en een eigen verantwoordelijkheid. Blijkens het desbetreffende persbericht ligt het in de bedoeling dat De Nederlandsche Bank gebruik zal maken van de portefeuille schatkistpapier, verkregen krachtens de markenovereenkomst 1947, om zo nodig papier naar de geldmarkt af te stoten.

Van geringere betekenis is dat de in de afgelopen jaren gevoerde afgiftepolitiek extra uitgaven voor de Staat meebracht, daar de Schatkist enerzijds tot vaak omvangrijke bedragen aan renteloos tegoed bij De Nederlandsche Bank aanhield en anderzijds rente betaalde over schatkistpapier.

Het tegoed van het Rijk bij De Nederlandsche Bank, dat in december 1945 een record-niveau bereikte op ruim f 2,5 milliard, heeft sedertdien grosso modo gefluctueerd naar gelang van de beweging van de bankbiljettencirculatie en van de deviezenvoorraad. De toeneming van de bankbiljettencirculatie na 1945 is gepaard gegaan met het afstoten van schatkistpapier door de banken en een dienovereenkomstige daling van het tegoed van de Schatkist bij De Nederlandsche Bank. In perioden, waarin de deviezenvoorraad verminderde, werkte de daarmee gepaard gaande vermindering van de liquide middelen van het bank-

wezen in dezelfde richting. De sterke afvloeiing van deviezen, die intrad na het uitbreken van het conflict op Korea in de zomer van 1950, leidde tot een versnelde daling van het tegoed van de Schatkist, dat in Mei 1951 geheel was uitgeput. Met de kentering in de deviezenpositie sinds het najaar van 1951 trad weer een stijging van het tegoed van het Rijk bij De Nederlandsche Bank in. Aan het einde van 1951 bedroeg dit tegoed ruim f 150 miljoen; in Juni 1952 was een niveau van f 600 à f 700 miljoen bereikt.

Voortzetting van de afgiftepolitiek van de Schatkist had kunnen leiden tot verkeerde voorstellingen bij het publiek aangaande de positie van de Schatkist. Een verdere toeneming van het tegoed van het Rijk bij De Nederlandsche Bank zou de indruk kunnen wekken, dat er een opzamelings van middelen plaatsvond, beschikbaar voor het financieren van staatsuitgaven, terwijl er in feite slechts sprake zou zijn van een tijdelijke belegging in schatkistpapier van middelen, die vermoedelijk voor een belangrijk deel weer zullen worden opgevraagd voor het financieren van private bestedingen, die met deviezenverlies en een daling van het tegoed van het Rijk gepaard zullen gaan. Ook om deze reden is het toe te juichen, dat de onteperkte afgifte van schatkistpapier is gestaakt.

Anderzijds is het inmiddels evenzeer van belang, dat De Nederlandsche Bank voornemens blijkt te zijn, overtollige middelen op de geldmarkt af te romen door afgifte van schatkistpapier. Het feit, dat een toeneming van de deviezenvoorraad gepaard pleegt te gaan met een verruiming van de geldmarkt, is voor een belangrijk deel toe te schrijven aan de omstandigheid, dat sedert de tweede wereldoorlog de banken de gelegenheid ontbreekt, de ontvangen deviezen door uitzetting op buitenlandse geldmarkten rendabel te maken. Alle fluctuaties in de deviezenpositie komen thans tot uitdrukking in het bij De Nederlandsche Bank geconcentreerde deviezenbezit enerzijds en het aanbod op de binnenlandse geldmarkt anderzijds. Het is ongetwijfeld van betekenis, dat de centrale bank in deze omstandigheden door middel van open-marktoperaties een stabilisatie van de verhoudingen op de geldmarkt bevordert.

De bereidheid van De Nederlandsche Bank, niet alleen het overtollige aanbod van middelen op de geldmarkt af te romen, maar in andere omstandigheden ook papier uit de markt te nemen, of van de Agent van het Ministerie van Financiën te kopen, is geheel in overeenstemming met de gedachtegang, door de president van De Nederlandsche Bank in zijn jaarverslag over 1951 ontwikkeld met betrekking tot het onderbrengen van schatkistpapier bij de centrale bank. Indien er, zoals in 1951 het geval was, meer schatkistpapier ter aflossing wordt aangeboden dan er op de geldmarkt kan worden geplaatst, mag de centrale bank zich op grond van haar monetaire verantwoordelijkheid gerechtigd achten, schatkistpapier op te nemen, voor zover er slechts een verschuiving plaatsvindt van schatkistpapier naar De Nederlandsche Bank. Het beroep van de Schatkist op de centrale bank is in dat geval monetair neutraal. Slechts indien het beroep zou dienen ter financiering van tekorten van het Rijk zou er van een inflatoir beroep kunnen worden gesproken.

De technische mogelijkheid tot het verrichten van open-marktoperaties was voor De Nederlandsche Bank reeds aanwezig, doordat de Bank sinds de overneming van de markenportefeuille door de Staat beschikte over een omvangrijke portefeuille schatkistpapier, thans nog f 800 miljoen groot, terwijl krachtens de overeenkomst van 26 Februari 1947 de Bank bevoegd is, dit schatkistpapier te vervreemden. De markenovereenkomst was evenwel niet geheel duidelijk in de regeling met betrekking tot het

eventueel *terugnemen* van door De Nederlandsche Bank afgegeven schatkistpapier. Met het oog hierop is de markenovereenkomst thans op twee punten aangevuld.

In de eerste plaats is aan de Bank de bevoegdheid verleend, indien door haar schatkistpapier uit de portefeuille van f 800 miljoen is vervreemd, nadien weer schatkistpapier op de voet van de markenovereenkomst van de Staat over te nemen, echter ten hoogste tot het bedrag, gelijk aan het na 1 Juli 1952 door de Bank vervreemde papier, voor zover de door de vervreemding ontstane schuldvermindering niet als definitief wordt aangemerkt. Hierdoor is derhalve uitdrukkelijk de mogelijkheid geopend, dat de portefeuille schatkistpapier van De Nederlandsche Bank schommelingen kan vertonen beneden de f 800 miljoen.

In de tweede plaats diende een nadere voorziening te worden getroffen met het oog op de bepaling in de markenovereenkomst, volgens welke na daling van de portefeuille schatkistpapier van De Nederlandsche Bank beneden f 1 milliard, met iedere daling of stijging van deze schatkistpapierportefeuille een even grote daling of stijging van de eveneens uit de markenovereenkomst voortgekomen boekvordering van De Nederlandsche Bank op de Staat gepaard zou gaan, met dien verstande dat de boekvordering niet kan dalen beneden f 1 milliard. De Bank heeft bij de aanvulling van de overeenkomst afgezien van het recht, om de hier bedoelde aanpassing ook in de gevallen waarin haar portefeuille schatkistpapier door verkoop harerzijds vermindert, terstond te vragen. Overeengekomen is dat in zodanige gevallen de aanpassing van de boekschuld aan de portefeuille slechts zal plaatsvinden nadat en voor zover tussen de Minister van Financiën en De Nederlandsche Bank overeenstemming is verkregen nopens

het blijvende karakter van de daling der portefeuille.

* *

De ervaring zal moeten leren hoe de feitelijke uitwerking van de getroffen regeling zal zijn. Het ligt in de lijn der verwachting, dat de Staat er niet toe zal overgaan, het thans aanwezige creditsaldo bij De Nederlandsche Bank welbewust belangrijk in te krimpen. Wel zal de Staat zich onthouden van de afgifte van schatkistpapier — althans van schatkist-promessen — die tot vergroting van het creditsaldo zou leiden. Men mag aannemen, dat de afgifte van 3- en 5-jarige schatkistbiljetten, waarvan de plaatsing kort geleden door de verlaging der afgiftetarieven voor promessen en door de verhoging van de rente van de 5-jarige biljetten werd gestimuleerd, voortgang zal vinden. En wat De Nederlandsche Bank betreft mag, indien de toeneming van de deviezenvoorraad en daarmede de toestrooming van midelen naar de geldmarkt blijft aanhouden, eerlang een afstoting van een deel der schatkistpapierportefeuille worden verwacht.

Het moet worden toegejuicht, dat thans een taakverdeling tussen de Staat en De Nederlandsche Bank is bereikt, die geheel in overeenstemming is met de eigen verantwoordelijkheid van De Nederlandsche Bank en met de haar bij de Bankwet opgedragen taak. Voor de goede vervulling van deze taak is het wenselijk dat de openmarktoperaties in handen zijn van de centrale bank en dat deze daartoe over een toereikend fonds aan geldmarktpapier beschikt. Het verdient waardering, dat de afgetreden Minister van Financiën als een van zijn laatste beleidsdaden zijn medewerking aan het tot stand komen van de onderhavige regeling heeft gegeven.

Kartelwetgeving in Nederland!

Nu de Minister van Economische Zaken gedurende geruime tijd het Kartelbesluit heeft toegepast en daarbij de procedure heeft gevolgd, welke door hem in het voorontwerp Wet economische mededinging wordt aanbevolen, is het interessant na te gaan, welke evolutie in deze betrekkelijk korte tijd van ordening, in de zin van rechtstreeks ingrijpen in het economisch leven, is doorgemaakt en hoe de opvattingen over de rechtszekerheid voor het individu schijnen te zijn gewijzigd.

Gaan we de geschiedenis in het kort na, dan zien we, dat op 24 Mei 1935 de „Wet op het verbindend en onverbindend verklaren van ondernemersovereenkomsten” in het Staatsblad verscheen. De bevoegdheid, welke de Overheid door deze wet kreeg, was gekoppeld aan het bestaan van overeenkomsten. Deze konden algemeen verbindend worden verklaard, met als gevolg, dat ook buitenstaanders hieraan werden gebonden, of onverbindend verklaard, waardoor de rechtskracht er aan werd ontnomen. Was derhalve het bedrijfsleven niet bij machte een ondernemersovereenkomst tot stand te brengen, dan had de Overheid geen enkele bevoegdheid om misstanden te beteugelen. De Regering stelde zich dus positief op het standpunt, dat het niet haar taak is regelingen van boven af aan het bedrijfsleven op te leggen.

Deze wet verstond onder ondernemersovereenkomsten, afzonderlijke bedingen en besluiten, economische verhoudingen betreffende, welke verplichtingen inhouden, wijzigen of doen te niet gaan tussen personen, die een bedrijf uitoefenen in enige tak van handel of nijverheid in de ruimste zin, of die daarbij betrokken zijn, alsmede tussen bovengenoemde personen en hun organisaties. De woorden „afzonderlijke bedingen en besluiten” geven aan, dat van geen karteldwang sprake kan zijn. Verdere voorwaarden waren, dat de overeenkomst voor de economische verhoudingen in de betreffende bedrijfstak overwegende betekenis moesten hebben of moesten kunnen hebben en dat het algemeen

belang verbindendverklaring moest vereisen. Dit laatste is zeer positief gesteld. Het is niet voldoende, dat het algemeen belang zich er niet tegen verzette, doch het algemeen belang moest het vereisen.

Ten slotte was de Minister nog aan drieërlei beperking gebonden, te weten:

1. verbindendverklaring kon uitsluitend op verzoek geschieden;
2. voor elk verbindendverklaring moesten apart voorwaarden bij algemene maatregel van bestuur worden gesteld;
3. de Minister was verplicht het advies van een in de wet in samenstelling vastgestelde adviescommissie te horen.

Ter meerdere zekerheid had de Minister de verplichting de verbindendverklaring af te kondigen, onder opgave van de gronden, waarop zij steunde, dus met name de gronden, waarom de overeenkomst voor de economische verhoudingen in de bedrijfstak overwegende betekenis had en het algemeen belang verbindendverklaring vereiste, terwijl halfjaarlijks verslag moest worden uitgebracht aan de Staten-Generaal over de toepassing der wet.

Wat hiervoor over verbindendverklaring is gezegd, gold mutatis mutandis ook voor onverbindendverklaring, met dit verschil, dat hier de voorwaarde van overwegende betekenis voor de economische verhoudingen niet werd gesteld en verder, dat de Minister ook een onverbindendverklaring kon uitspreken, zonder dat een verzoek hiertoe was ingediend.

Al spoedig na de inval van de Duitsers in ons land werd het duidelijk, dat deze Wet tot ondergang gedoemd was. Zij was teveel van procedure-voorschriften omgeven en gaf de uitvoerende macht te weinig bevoegdheden om voor de bezettingsautoriteiten dienstig gemaakt te kunnen worden. Op 5 November 1941 werd zij dan ook vervallen verklaard en vervangen door het Kartelbesluit, dat thans nog

de basis van de bevoegdheden van de Minister van Economische Zaken vormt.

Dit besluit gaf de Secretaris-Generaal niet alleen de macht bedrijfsregelingen, waaronder te verstaan: „bepalingen, regelende de mededinging, financiële bepalingen hieronder begrepen”, verbindend of onverbindend te verklaren, maar eveneens de bevoegdheid om zelf algemeen verbindende bedrijfsregelingen vast te stellen en „om personen, die tengevolge van bestaande feitelijke of rechtsverhoudingen een belangrijke invloed uitoefenen, aanwijzingen te geven omtrent de door hen met betrekking tot de marktverhoudingen te volgen gedragslijn”. Natuurlijk had hij geen enkele verplichting om iemand, zelfs niet om belanghebbenden, te horen.

In „Economische Voorlichting” van 14 November 1941 werden de redenen van deze zeer geconcentreerde overheidsmacht kenbaar gemaakt. Na enige quasi onschuldige mededelingen kwam het eigenlijke doel naar voren, n.l. de kartels te doen gebruiken voor bepaalde overheidsdoel-einden, m.a.w. dienstig maken aan de oorlogsproductie.

Hoewel het Kartelbesluit ingevolge het Besluit Bezettingsmaatregelen (Stbl. E 93) na de bevrijding gehandhaafd is, behoeft het geen betoog, dat dit voor een democratie volledig ongeschikt is. De onbevoegdheid tot het opleggen van een dwangkartel en de ongelimiteerde bevoegdheid tot het geven van aanwijzingen, gepaard aan het ontbreken van elke wettelijke waarborg voor rechtszekerheid en objectiviteit bij het ingrijpen van de Regering op dit gebied, moesten een reden zijn dit stuk bezettingswetgeving met bekwame spoed te doen verdwijnen. Het zal dan ook niemand verwonderen, dat de Regering pogingen aanwendde om wederom een nieuwe wet tot stand te brengen, met als gevolg dat een voorontwerp Wet economische mededinging het licht zag.

Intussen hanteerde en hanteert de Minister nog het Kartelbesluit uitsluitend en alleen om ondernemersovereenkomsten onverbindend te verklaren en volgt daarbij reeds de in het voorontwerp aangewezen procedure van horen van een adviescommissie, terwijl hij bovendien uitgaat van de praemisse, dat het algemeen belang de onverbindendverklaring behoort te vorderen. Uiteraard yordert het onderzoek door een adviescommissie tijd, en wel zoveel tijd, dat de Regering meende de Staten-Generaal te moeten verzoeken de Minister het recht te geven naar eigen inzicht ondernemersovereenkomsten te schorsen. Volgens de Memorie van Toelichting, achtten de betreffende Ministers het een ernstig gemis, dat zij deze bevoegdheid niet hadden en voorts van groot belang deze bevoegdheid te verkrijgen. De volksvertegenwoordiging is hierop ingegaan, maar hoewel de Wet schorsing bedrijfsregelingen reeds op 11 April 1951 tot stand kwam, is van deze bevoegdheid thans — meer dan een jaar later — nooit gebruik gemaakt.

Bezien wij het voorontwerp Wet economische mededinging, dan valt het onmiddellijk op, dat de Regering veel grotere bevoegdheden wenst, dan zij, op grond van de wet van 1935 had.

Had voorheen de Minister de bevoegdheid onverbindendverklaring uit te spreken, indien het algemeen belang dit vereiste, thans wenst hij dit te doen, indien naar *zijn oordeel* een mededingingsregeling, waaronder te verstaan „een overeenkomst of burgerrechtelijk besluit, regelende de economische mededinging tussen eigenaren van ondernemingen” geheel of gedeeltelijk in strijd is met het algemeen belang of op een met dat belang strijdige wijze wordt toegepast. Kon de verbindingsverklaring voorheen uitsluitend op verzoek geschieden, thans wenst de Minister hiertoe over te gaan, indien hem zulks goeddunkt.

Zijn dit een tweetal belangrijke wijzigingen, welke worden gevraagd, ook geheel nieuwe bevoegdheden, waarover de vooroorlogse wetgever niet repte, worden noodzakelijk geacht.

Art. 12 stelt, dat de Minister, indien hij het bestaan vermoedt van een economische machtspositie, die leidt tot een met het algemeen belang strijdig optreden van ondernemingen, van een ieder de inlichtingen verlangen kan, die hij nodig oordeelt en bovendien inzage van alle boeken en bescheiden. De door de Minister gevolmachtigde personen hebben toegang tot alle plaatsen, waarvan naar *hun oordeel* betreding voor de vervulling van hun taak nodig is.

Art. 14 stelt, dat de Minister de bevoegdheid heeft, na een adviescommissie te hebben gehoord, de verkregen gegevens openbaar te maken, voor zover het algemeen belang dit naar *zijn oordeel* vordert.

Art. 15 stelt dat de Minister, indien naar *zijn oordeel* een economische machtspositie leidt tot een met het algemeen belang strijdig optreden van ondernemingen, aan door hem aan te wijzen personen:

- a. de verplichting kan opleggen tot levering van bepaalde goederen of verlening van bepaalde diensten aan door hem aangewezen personen tegen gereed geld en, voor zover geen voorschriften zijn gegeven als onder b of c bedoeld, tegen de op de betrokken markt bij gereed geld gebruikelijke prijs en onder de op die markt voor levering, verlening en betaling gebruikelijke voorwaarden;
- b. voorschriften kan geven met betrekking tot de prijs van bepaalde goederen of diensten;
- c. voorschriften kan geven met betrekking tot de voorwaarden voor de levering van bepaalde goederen, de verlening van bepaalde diensten en de betaling daarvan, daaronder begrepen voorschriften, waarbij verboden wordt de uitoefening van het recht van beschikking over de gekochte goederen voor kopers te beperken of de levering van bepaalde goederen of de verlening van bepaalde diensten afhankelijk te stellen van het kopen of verkopen van goederen, het aanvaarden of verlenen van diensten of het verrichten van bepaalde handelingen.

Voorwaar een enorme macht, in de hand van een Minister geconcentreerd.

Wij willen in dit artikel geen oordeel vellen over het al dan niet noodzakelijk zijn van zulk een bevoegdheid. Wel willen wij vaststellen, dat, hoe groter de bevoegdheid, welke aan een Minister wordt gegeven en hoe subjectiever de norm is, welke grondslag voor zijn beslissingen is, des te meer waarborgen aanwezig moeten zijn, dat de rechtszekerheid van het individu wordt gewaarborgd en niet de deur wordt opengesteld voor de grofste willekeur. Dit geldt uit de aard der zaak het meeste voor de onverbindendverklaring, omdat hier geen sprake is van bescherming van een bedrijfstak, maar van direct ingrijpen in het recht van sluiten van civielrechtelijke overeenkomsten.

Gaan wij deze waarborgen na, dan moeten wij constateren, dat alleen van ontstellend manco aan waarborgen kan worden gesproken en dat terwijl de enige ratio is het algemeen belang, een dynamisch begrip, een politiek desideratum, zoals bij deze wet één bepaalde minister dit op een bepaald moment ziet. Zelfs het steunen van zijn beschikking op een Algemene Maatregel van Bestuur, hetwelk de wet van 1935 kende en waarvan dus de practijk was, dat ook de beschikking de Ministerraad en de Raad van State passeerde, is achterwege gelaten.

De waarborgen, welke thans nog aanwezig zijn, zijn in wezen in het geheel geen waarborgen. Zij bestaan uit de volgende bepalingen:

1. de Minister moet een adviescommissie horen. Natuurlijk is het hoogst belangrijk, dat de Minister zich goed laat voorlichten en een diepgaand onderzoek wordt ingesteld. Echter wij kunnen in een dergelijk advies ook niet meer dan een advies zien, hetwelk bovendien een geheim advies is. De Minister is hieraan niet gebonden en kan

hieraan ook niet gebonden zijn, omdat per slot hij alleen de verantwoordelijkheid draagt;

2. de beschikkingen moeten, vermeldende de gronden, waarop zij rusten, in de Nederlandse Staatscourant worden bekend gemaakt. Deze openbaarheid geeft slechts een schijn van waken tegen willekeur, aangezien de praktijk zal zijn — en reeds thans zo is — dat de meeste onverbindendverklaringen nooit in de vorm van een beschikking worden gegoten. Onder dreigement met onverbindendverklaring en om geen verdere ontwikkelingen met het Departement te krijgen, zal het bedrijfsleven zelf meestal de wijzigingen aanbrengen, welke de Minister noodzakelijk oordeelt en geen buitenstaander komt ooit te weten, welke deze wijzigingen in concreto zijn.

Dit zijn de twee enige „waarborgen”, welke in de wet verankerd zijn, waarvan de eerste bovendien nog voor de tijd van een jaar kan worden omzeild, omdat de Minister voor die periode een mededingingsregeling kan schorsen zonder de adviescommissie in te schakelen.

Natuurlijk blijft tenslotte nog over de verantwoordelijkheid van de Minister aan de Staten-Generaal. Met deze uitsluitend repressieve contrôle kan moeilijk van voldoende bescherming van het bedrijfsleven worden gesproken, omdat in de praktijk de Kamers slechts het algemeen beleid van de Ministers beoordelen en in het algemeen moeilijk kunnen ingaan op ieder concreet geval.

De Regering heeft gemeend van deze wet een voorontwerp te moeten doen verschijnen, hetgeen impliceert, dat zij te weten wil komen, wat het oordeel van kringen van belanghebbenden is. Indien men nu in kringen van industrie en handel zijn oor te luisteren legt, dan staat één ding zeker vast, dat men zich bij deze grote bevoegdheden op zo'n subjectieve basis beslist niet veilig voelt. In ieder geval wordt verwacht, dat een beroepsinstantie zal worden ingesteld, zij het een bepaalde Rechtbank, zij het een college, door de Minister van Justitie te benoemen, analoog aan hetgeen op belastinggebied reeds bestaat en voorts dat wordt gesteld, dat het algemeen belang *in ernstige mate* wordt geschaad.

De overtuiging, dat de gestelde waarborgen volkomen onvoldoende zijn, is wel algemeen geworden, nu een jaar van praktische ervaring achter de rug is. Werd voor de oorlog nooit van de bevoegdheid tot onverbindendverklaring gebruik gemaakt, terwijl ook de Secretaris-Generaal gedurende de oorlog dit niet deed, thans geschiedt zulks verschillende malen en zelfs bedrijfsregelingen, welke tientallen jaren en dus onder allerlei tijdsomstandigheden bestaan en waartegen nooit iemand bezwaar heeft gemaakt, worden thans ongedaan gemaakt.

Het is een feit, dat het bedrijfsleven deze ontwikkeling niet had verwacht, omdat de Minister in de Memories van Toelichting op de Wet schorsing bedrijfsregelingen en op het ontwerp Wet economische mededinging bewijst er zich diep van bewust te zijn, dat alleen zeer ernstige omstandigheden hem mogen nopen van de hem gegeven bevoegdheid in dezen gebruik te maken.

Na te hebben opgemerkt, dat de mededinging regelende afspraken tussen ondernemingen ook hoogst nuttig kunnen zijn, ook voor het algemeen belang, zegt hij uitdrukkelijk: „Onverbindendverklaring, hetgeen betekent een doorbreking van een civielrechtelijk geldige overeenkomst, is een ernstige maatregel” en verder spreekt hij over „diep ingrijpende maatregel van onverbindendverklaring”, waarom hij de gelegenheid open wil stellen het kartel zelf de ongewenste bepaling te doen wijzigen. Ten slotte zij nog gememoreerd, dat de Minister voorts zegt, dat „onverbindendverklaring slechts als juist kan worden erkend, indien de getroffen civielrechtelijke regeling inderdaad strijdt met het algemeen belang”.

Uit het voorgaande blijkt duidelijk, dat in de onderhavige materie met de uiterste voorzichtigheid moet worden gemanipuleerd. Dit klemt te meer, daar de ratio van de onverbindendverklaring het „in strijd zijn met het algemeen belang” is, terwijl dit algemeen belang niet alleen aan geen enkele objectieve maatstaf is te toetsen, maar bovendien van vele omstandigheden afhankelijk is. Een persoonlijke visie van de Minister speelt derhalve een grote rol.

Welke zijn nu de bezwaren, welke in ondernemerskringen naar voren komen? In de eerste plaats richten zich deze bezwaren tegen de procedure. Natuurlijk kunnen vooronderzoeken door de adviescommissie, de zgn. Commissie bedrijfsregelingen, bij de continuïteit van een dergelijke commissie de objectiviteit bevorderen, doch helaas is de procedure, welke tot de onverbindendverklaring toe wordt gevolgd, psychologisch dermate onjuist, dat in kringen van ondernemers niet alleen weinig waardering, maar wat erger is, weinig geruststelling wordt gevonden, aangezien het geheel met een waas van geheimzinnigheid omgeven is. Hoe toch is de praktijk?

Bij de afdeling Ordeningsvraagstukken wordt door iemand (steeds de grote onbekende) een klacht ingediend, waarna een onderzoek volgt, waarbij wordt geweigerd de klacht zelf of het essentiële van het onderzoek mede te delen. Daarna wordt de zaak aan genoemde commissie voorgelegd en de ondernemers, zowel als de klagers — doch dit behoeft niet tegelijk —, worden uitgenodigd op een hearing te verschijnen, bij welke uitnodiging tevens in vage, algemene termen het onderwerp van bespreking wordt vermeld. Ook de commissie weigert de concrete klachten of de concrete bezwaren van het Departement mede te delen, met als gevolg, dat de klagers volledig beslagen ten ijs verschijnen, terwijl de vertegenwoordigers van het georganiseerde bedrijfsleven zeer onvoorbereid zijn en moeten afwachten, welke vragen zullen worden gesteld. Dit is niet zo vreemd als het schijnt, omdat de commissie geen rechtcollege is, doch uitsluitend inzicht in de werkwijze van het kartel wenst te krijgen, doch ditzelfde kan bereikt worden met wat meer concretisering en meer gelegenheid tot voorbereiding, hetgeen het vertrouwen ten goede zou komen.

Na deze hearing hoort men maandenlang niets meer en elke navraag ten Departement is vergeefs. Het advies van de commissie is geheim en zo lang de Minister niet zijn uiteindelijke beslissing heeft genomen, acht geen ambtenaar zich bevoegd een inlichting te verstrekken. Ten slotte krijgt men een schrijven, dat onverbindendverklaring zal worden uitgesproken, tenzij men bepaalde afspraken wijzigt of, wat ook reeds is voorgekomen, een blote mededeling, dat onverbindendverklaring is geschied en men de juiste tekst binnen enkele dagen in de Staatscourant zal kunnen lezen.

Wij zijn van mening, dat, hoewel de objectiviteit wel gewaarborgd zal zijn, deze negering van het bedrijfsleven niet in overeenstemming is met het „ernstige, diep ingrijpende” van de maatregel. Aan de rechtszekerheid kan wel voldaan zijn, maar in ieder geval is het rechtsgevoel niet bevredigd. Het bedrijfsleven ervaart niet welk advies de commissie heeft gegeven, weet niet of de Minister dit advies al dan niet naast zich neerlegt en krijgt derhalve de gelegenheid dit advies te weerleggen, noch zijn wederwoord te geven tegen de redenen, welke de Minister meent te hebben om tot onverbindendverklaring over te gaan. Wij zijn van mening, dat hier meer openheid op zijn plaats is, zeker ook, omdat een dergelijke uitspraak diep ingrijpend en onherroepelijk is en geen enkele beroepsinstantie is ingeschakeld.

Er zijn echter ook bezwaren tegen de wet en de beslissingen zelve. Voor de oorlog was als basis voor een beschikking een Algemene Maatregel van Bestuur nodig, waardoor practisch de bedrijfsregeling de Ministerraad

en de Raad van State passeerde; in het voorontwerp is uitdrukkelijk gesteld, dat het algemeen belang naar des Ministers inzicht moet zijn geschaad; thans stelt de Minister *niet* dat zulks naar zijn inzicht het geval is, maar stelt concreet, dat het algemeen belang is geschaad. Dit zou te verdedigen zijn indien aperte gevallen werden afgehandeld, waarover een ieder het a priori eens is, maar er worden beslissingen genomen, waar de kwestie dermate arbitrair is, dat telkens elkaar tegensprekende verklaringen verschijnen. Het is een vraag op zich, of het algemeen belang er wel mede is gediend, indien in de Staatscourant allerlei groepen van ondernemers een stempel van a-sociaalheid krijgen, door officieel vast te stellen, dat zij het algemeen belang schaden, alleen omdat een Minister deze mening is toegedaan.

Een tweede vraag, welke ernstig dient te worden gezien, is, of het wel juist is ongelimiteerde onverbindendverklaring over te spreken, tenzij er sprake is van apert onbehoorlijke overeenkomsten. Het algemeen belang toch is geen gegeven grootheid en is in hoge mate afhankelijk van de economische en sociale toestanden in het algemeen. Wat onder bepaalde omstandigheden niet toelaatbaar is, kan onder andere omstandigheden geboden zijn. Het is daarom de overweging waard na te gaan, of in onze snel evoluerende maatschappij een relatief korte tijdslimiet niet is geboden, waarna opnieuw de beslissingen aan eventueel gewijzigde omstandigheden kunnen worden getoetst.

Een tweede bezwaar is, dat zeer veel wordt afgedaan tussen de muren van het Departement. Het is te verdedigen, dat de ondernemers het recht krijgen zelf de gewenste wijzigingen aan te brengen, maar dan dienen die wijzigingen ook gepubliceerd te worden opdat een ieder wete, waartegen de Minister bezwaar heeft.

Het ergste is echter, dat wel is komen vast te staan, dat hantering van het subjectieve begrip van algemeen belang door een enkeling, niet redelijk mogelijk is. Dit blijkt overduidelijk uit het feit, dat de ene groep verkrijgt, wat de andere groep geweigerd wordt, waardoor de rechtszekerheid in het gedrang komt. Enige voorbeelden mogen dit duidelijk maken:

- a. bij het kartel der zuurkoolfabrikanten wordt gezegd, dat de „minimumprijs niet hoger dient te zijn gesteld, dan de gemiddelde kostprijs van de meest efficiënte bedrijven”; bij de slagers is het „de kosten van een efficiënt volledig bezet slagersbedrijf”. Dit laatste behoeft dus niet de top, maar kan het gemiddelde van een bedrijfstak zijn;
- b. bij de pharmaceutische handel mocht principieel geen verschil worden gemaakt tussen de bedrijven, die reeds lang gevestigd zijn en de „new-comers”; bij de rijwielhandel mocht wel met historische rechten worden gerekend;
- c. bij de kappers wordt gezegd, dat de minimumprijsregelingen het algemeen belang niet zodanig aantasten, dat zij voor onverbindendverklaring in aanmerking komen, omdat de kappers geheel vrijwillig tot de regeling zijn toegetreden en er voldoende outsiders zijn, die prijsregulerend kunnen optreden; bij de instrumentenhandel is de situatie precies dezelfde, maar hier wordt de prijsregeling wel aangetast.

Indien wij nu terugkomen op de zich ontwikkelende jurisprudentie, dan zien wij, dat zeer principiële beslissingen zijn gevallen, welke van buitengewoon grote betekenis voor het bedrijfsleven kunnen zijn. Het zijn de beslissingen inzake de kartels van „De Verenigde Zuurkoolfabrikanten in Nederland” en van de „Algemene Medische Instrumenten Commissie”.

In meergenoemde Memorie wordt enige malen gesproken over het tegengaan van prijsafspraken op een te hoog peil. Eenmaal wordt gezegd: „de binding kan voeren tot een ongemotiveerd hoog prijspeil” en een andermaal: „de overheid mag niet toelaten, dat regelingen worden ge-

troffen, welke de prijzen op een onredelijk peil brengen of handhaven”. Tot nu toe heeft het bedrijfsleven in het onzekere verkeer, wat de Overheid onredelijk zou vinden, d.w.z. dermate onredelijk, dat in naam van het algemeen belang de meer gememoreerde belangrijke, diep ingrijpende maatregel moet worden genomen. Bij de beslissing over het kartel der zuurkoolfabrikanten wordt een duidelijk standpunt verkondigd en wel: „Minimumprijzen mogen in geen geval een bedrijfseconomisch verantwoorde concurrentie belemmeren. Mitsdien dienen zij niet hoger te worden gesteld, dan de gemiddelde kostprijs van de meest efficiënte bedrijven, waarbij in de kostprijs wel ondernemersloon, doch geen ondernemerswinst mag worden begrepen en de gevolgen van een eventuele structurele onderbezetting bij die bedrijven uit de kostprijs moeten worden geëlimineerd”.

In het midden latende, dat een structurele onderbezetting van de meest efficiënte bedrijven wel een zeer eigenaardig begrip is, zijn wij van mening, dat het bedrijfsleven deze uitspraak niet kan aanvaarden. In tal van bedrijfstakingen zijn afspraken van bedrijfsgenoten bitter noodzakelijk. Het is werkelijk niet zo, dat de Nederlandse ondernemer zich zelve gaarne aan banden legt, maar de huidige kartels zijn practisch alle uit de harde noodzaak geboren. In tal van bedrijfstakingen zijn bedrijfsgenoten, die om redenen van eigen werkelijk of vermeend voordeel op calculatorisch onjuiste wijze een markt willen veroveren en deze lieden kan men uitsluitend in bedwang houden, door hen aan de groene tafel op tegenmaatregelen te wijzen, waaruit dan automatisch een afspraak resulteert. Dit maken van een afspraak is niet alleen een goed recht van de vrije ondernemer, maar in een land, waar de vestiging aan geen enkele norm gebonden is, een noodzakelijk onderdeel van zijn bedrijfspolitiek. Mitsdien hiervan geen misbruik wordt gemaakt is dit zelfs hoogst nuttig, niet alleen voor de directbetrokkenen, doch ook voor het algemeen belang.

Als dan echter het prijspeil moet worden gefixeerd op een hoogte, dat zelfs voor de meest efficiënte bedrijven de winstmogelijkheid is uitgesloten, dan kan het bedrijfsleven dit niet zonder meer accepteren. Weliswaar heeft iedere ondernemer individueel het recht hogere prijzen te berekenen, doch dit is voor een bedrijfstak, waar een prijsafpraak nodig blijkt, grauwe theorie. De maatstaf, welke de Minister hier aanlegt, moge een goed uitgangspunt zijn voor een verbindendverklaring. Als zelfs het meest efficiënte bedrijf in een bedrijfstak geen winst meer kan maken, dan is het de hoogste tijd, dat aan een verdere prijsafbraak een halt wordt toegeroepen. Indien echter het prijspeil wordt gesteld op het gemiddelde behoorlijk geleide bedrijf, met als gevolg, dat de weinigen, die hieronder blijven, verdwijnen en wederom de weinige uitblinkers iets meer dan hun kostprijs kunnen maken, dan kan moeilijk worden volgehouden, dat het algemeen belang ingrijpen vordert. Wat de Minister stelt, houdt een sterk monopolistische tendentie in, iets wat zeker niet wordt toegejuicht.

Het vreemde is, dat de Minister ten aanzien van het ambacht een ander standpunt inneemt. Ten aanzien van de slagers zegt hij nl., dat „de vastgestelde prijzen niet hoger mogen zijn dan de kosten van een efficiënt volledig bezet slagersbedrijf”. Vanwaar dit meten met twee maten?

Voor de handel is nog geen uitspraak over de hoogte van minimumprijsafspraken gedaan. Dit is ook uiterst moeilijk, daar hier de kostprijs al een zeer slechte basis zou zijn. In de handel ziet men overal ondernemingen, die ter wille van hun afnemers een groot sortiment van min of meer gangbare en min of meer aan bederf onderhevige artikelen in voorraad moeten houden. Hier zijn steeds mensen uit eigen of aanverwante bedrijfstak aanwezig, die een bepaald courant artikel gaan voeren en de lasten van het hele bedrijf niet hebben, de zgn. afromers. Zou men dan op kostprijsniveau liggen, dan zouden dergelijke prijsopbiedingen niet kunnen worden gevolgd. Trouwens, de mindere vaste

investering bij een handelsonderneming roept steeds meer „new-comers” in de markt, zodra het prijspeil te hoog ligt.

Toch zijn ook voor de handel onlangs principiële uitspraken gedaan, waarbij dezelfde principiële bedenking kan worden opgeroepen als bij de zuurkoolfabrikanten inzake het dooreenhaken van verbindend- en onverbindend-verklaren. Bij de instrumentenhandel bestond een prijsafspraken, benevens een overeenkomst met fabrikanten om niet aan outsiders te leveren. Dit laatste nu is onverbindend verklaard op de volgende overweging:

- dat het de niet bij de Conventie aangesloten handelaren door de excl.-verkeersregeling zeer moeilijk wordt gemaakt zich in voldoende mate van de gangbare medische instrumenten te voorzien;
- dat derhalve op de niet aangesloten handelaren dwang wordt uitgeoefend tot aansluiting en daardoor tot naleving der minimum-prijsregeling;
- dat tegen zodanige dwang slechts dan geen bezwaar bestaat, indien zij strekt tot wering van een misstand en daardoor voor de bedrijfstak een nut afwerpt, dat maatschappelijk gezien ruimschoots opweegt tegen het nadeel, dat uit die dwang voor de daardoor getroffen voortvloeit;

In de „Kroniek van het Ambacht” van Maart 1952 wordt hierover reeds de volgende vraag gesteld: is het juist als grond voor een onverbindendverklaring te stellen, dat tegen een excl.-verkeersregeling „slechts dan geen bezwaar bestaat, indien zij strekt tot wering van een misstand enz.”? Is dit niet de zaak omdraaien en wordt daarmee geen verwarring gesticht ten aanzien van de bedoelingen der Overheid? Het kartel wordt in dit systeem onverbindend verklaard, niet omdat het een misstand in het leven roept, maar omdat het aan een bestaande misstand

geen einde maakt. Een excl.-verkeersregeling is, zo kan men zeggen, de privaatrechtelijke tegenhanger van de algemeen verbindendverklaring. Waar de laatste ontbreekt vormt de excl.-verkeersregeling de sanctie op de in de branche bestaande afspraken en reglementen.

Voor de verbindendverklaring van overheidswege nu is nodig volgens het wetsontwerp economische mededinging — waarvan verondersteld mag worden, dat het dezelfde kartelpolitiek beoogt voort te zetten en mogelijk te maken, die de Overheid ook thans reeds volgt bij de hantering van het Kartelbesluit —, dat het belang van het betrokken deel van het bedrijfsleven de maatregel eist en dat er overeenstemming is met het algemeen belang. Vergelijkt men hiermede de formulering van de bovengenoemde overweging, dan is de strekking er van dezelfde. Men kan zelfs zeggen, dat de eis waaraan een excl.-verkeersregeling volgens de overweging moet voldoen om in stand te blijven nog verder gaat dan het wettelijk criterium. M.a.w. als een mededingingsregeling niet voldoet aan de wettelijke voorwaarden, die tot verbindendverklaring kunnen leiden, dan is daarmee tevens eigenlijk haar lot bezegeld om onverbindend te worden verklaard. Het wil ons voorkomen dat dit toch te ver gaat.

Wij komen derhalve tot de volgende conclusies:

- de norm „algemeen belang” is te weinig concreet om dergelijke diepgrindende maatregelen te nemen;
- het is onjuist, dat één enkele Minister uitmaakt wat algemeen belang concreet is;
- als eis dient te worden gesteld, dat het algemeen belang in ernstige mate moet worden geschaad om tot onverbindendverklaring over te mogen gaan;
- een neutrale beroepsinstantie dient te worden ingesteld.

's-Gravenhage.

Th. H. M. HILLEN, econ. drs.

Kentering in de veeteeltproductie?

De Nederlandse productie van melk was in 1951 kleiner dan in 1950. Zo daalde, volgens de cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek, de totale productie van 5.771 tot 5.668 mln kg, terwijl de aan de fabrieken geleverde hoeveelheid afnam van 4.765 mln kg in 1950 tot 4.670 mln kg in het afgelopen jaar. De gemiddelde jaarproductie per koe zakte eveneens en wel van 3.800 tot 3.710 kg of met ongeveer 2½ pCt.

Hiermede is, althans voorlopig, een einde gekomen aan de voortdurende stijging, die de na-oorlogse jaren te zien gaven en waardoor ten slotte, sinds 1950, de Nederlandse melkstroom kwam boven het reeds hoge peil van vóór 1940.

Is deze daling een toevallige omstandigheid, een tijdelijke inzinking, of moeten wij er rekening mee houden, dat vooreerst de top bereikt is wat betreft de opbrengst van de melk, het belangrijkste product van de Nederlandse landbouw? Het spreekt vanzelf, dat daarop nu nog geen positief antwoord is te geven. Daarvoor moeten we eerst wat verder zijn.

Maar toch, het ziet er naar uit, dat dit geen toevallig en op zich zelf staand feit is. Want zowel in Engeland als in Denemarken bleef eveneens de melkproductie van het vorige jaar bij die van 1950 ten achter¹⁾. Nu is Engeland met zijn in sterke mate door de Overheid beheerste prijzen voor landbouwproducten niet zo'n geschikt voorbeeld. De prijspolitiek heeft, het spreekt vanzelf, daarvoor een te sterke invloed op het productieproces en het is wel zeker, dat door de wijziging van de Britse prijzen voor landbouwproducten in het voorjaar van 1951 voor vele Engelse boeren het produceren van vlees aantrekkelijker werd dan het melken. Dat kan — ten dele althans — de daling verklaren.

Maar met Denemarken ligt de zaak anders. De export van zuivelproducten is daar doorslaggevend voor de prijs van de melk. Deze houdt dus nauw verband met de internationale zuivelsituatie. En hoewel de voornaamste afnemer, Engeland, in 1951 werd gedwongen tweemaal in een verhoging van de Deense boterprijs met 7½ pCt toe te stemmen, nam toch de melkproductie af. Deze daalde van 5.412 mln kg in 1950 tot 5.235 mln kg in 1951, wat een vermindering is van circa 3,3 pCt, terwijl de daling zich in de eerste maanden van 1952 voortzette. (Hierbij moet ook met de invloed van het mond- en klauwzeer op de productie rekening worden gehouden, al is de omvang daarvan moeilijk te schatten).

Evenwel, de daling bepaalt zich niet enkel tot de melk. Bij de varkens valt namelijk iets soortgelijks op te merken. Zo viel, zowel in Denemarken, in West-Duitsland als in Nederland, bij de in December 1951 gehouden tellingen een opmerkelijke vermindering van het aantal drachtige zeugen waar te nemen. In Denemarken waren er 16 pCt, in West-Duitsland 15 pCt en in Nederland 10 pCt minder dan een jaar daarvoor; een teruggang, die op het aanbod van slachtvarkens in de herfst van dit jaar stellig van invloed zal zijn.

Vast en zeker is het geen toeval, dat de melkproductie terugloopt en dat tegelijkertijd bij vele boeren de animo voor de varkensmesterij minder wordt. De laatste is erg conjunctuurgevoelig en een omslag, hetzij uitbreiding of inkrimping, blijkt het eerst uit een verandering in het aantal dekkingen²⁾.

¹⁾ Dit blijkt in Zweden ook het geval te zijn. Met name was de melkproductie in het tweede halfjaar van 1951 kleiner dan in dat van 1950.

²⁾ Hoe wisselvallig de varkenshouderij wel is, blijkt o.a. hieruit, dat volgens de telling van 5 April jl. het aantal drachtige zeugen in Denemarken weer een opvallende stijging vertoonde. Ten dele seizoenverschijnsel, maar waarschijnlijk ook een gevolg van de schommeling van de graan- en de verhoogde baconprijs.

Daarentegen is de melkveehouderij veel constanter, reageert althans uit de aard der zaak minder vlug. Het duurt nu eenmaal veel langer voordat een koe, dan dat een varken volwassen is. Maar ook hier voltrekt zich blijkbaar een wijziging, als we ten minste de volgende — beperkte — gegevens als aanwijzing mogen nemen.

Aantal melkkoeien.

	Dec. 1950	Dec. 1951
Nederland	1.521.000	1.486.000
Denemarken *)	1.586.000	1.531.000

*) Denemarken Maart 1951: 1.650.000 en April 1952 1.554.000 melkkoeien.

Ook in Engeland valt iets dergelijks waar te nemen. Het aantal melkgevendende koeien daalde daar namelijk van December 1950 tot December 1951 met $2\frac{3}{4}$ pCt.

Weliswaar zijn de verschuivingen bij het rundvee nog maar gering, evenals bij de melkproductie, maar dat deze, evenals de varkenshouderij, de invloed gaat ondervinden van het steeds schaarser en duurder wordende veevoeder, lijkt aan geen twijfel onderhevig. In ieder geval bestaat er een verband tussen de graan- en de veeteeltproductie. Nu er hier te lande zoveel wordt gesproken en geschreven over de slechte vooruitzichten, wat betreft de veevoeder-voorziening, is er alle reden om eens kennis te nemen van berichten omtrent de graanoogsten in het buitenland.

Zo zijn de berichten uit Argentinië verre van opwekkend. Het land heeft te kampen gehad met grote droogte en de met granen bezaaide oppervlakte was in het oogstjaar 1951/52 aanzienlijk kleiner dan in andere jaren. Het tarwe-areaal, eerst op 5,1 en later op 4,8 mln hectare geschat, is het kleinste sinds mensenheugenis. Voor ons liggen oogstschattingen van Januari en van Maart 1952. De laatste is nog vrij belangrijk lager dan de eerste. De oogst van tarwe wordt nog niet op 3 mln ton geraamd en die van de maïs, die sterk van de droge zomer heeft geleden, wordt niet veel hoger getaxeerd. Voor export zal daarom niet veel beschikbaar zijn³⁾.

Overigens is het niet juist om enkel de weersomstandigheden de schuld van de geringe oogst te geven. President Peron heeft namelijk kortgeleden in een radiorede op de noodzaak van een grotere landbouwproductie gewezen. Hij deelde daarbij mede, dat de Regering de afrekeningsprijs voor granen en lijnzaad belangrijk (30-50 pCt) had verhoogd. Zo komt die voor tarwe voor het jaar 1952/53 op 50 pesos per 100 kg tegen tot nu toe 37 pesos. De Argentijnse Regering, die tot nu toe getracht had de binnenlandse graanprijzen laag te houden, heeft dus moeten toegeven om de animo voor de graanbouw weer wat aan te wakkeren.

Ook Australië heeft dit jaar te lijden onder buitengewone droogte, zodat zelfs steppenbranden voorkomen. De tarwe-oogst is de slechtste sinds 1946/47 en het land zal maar ternauwernood zijn verplichtingen volgens de internationale tarwe-overeenkomst kunnen nakomen. Maar ook hier schijnt het niet juist te zijn om enkel de natuur de schuld te geven van de teleurstellende opbrengsten. Zo wordt van landbouwzijde betoogd, dat de tarweproductie verdubbeld zou kunnen worden, als de prijscontrole werd opgeheven en de boeren voor de export de wereldprijs zouden krijgen. Deze bedraagt namelijk het dubbele van wat de Australische boeren ontvangen.

Een ander voorbeeld, hoe door het vaststellen van overheidswegen van prijzen, waarbij meer op het belang van de consumenten dan op dat der producenten wordt gelet, de productie terugloopt, levert Nieuw-Zeeland. De met tarwe bezaaide oppervlakte is daar de kleinste van de laatste 75 jaar en het land zal misschien voor het eerst in zijn historie broodrantsoenering moeten invoeren. Ook

hier is de tarweprijs sinds kort verhoogd (tot circa f 20 per 100 kg), maar de boeren zijn daar nog niet mee tevreden. Zij zijn van oordeel, dat de Regering even goed de wereldmarktprijs voor de binnenlandse als voor de Australische tarwe kan betalen. (Dat is al net als bij ons met de tarwe).

De Overheid betoogt echter, dat zulk een verhoging extra belastingen zal vergen, terwijl het juist de bedoeling is die te verlagen. Waar het houden van schapen bij de huidige wolprijzen veel lonender is, ziet het er dan ook niet naar uit, dat in Nieuw-Zeeland het tekort aan tarwe spoedig zal zijn opgeheven. (Intussen is in Australië ruim 200.000 ton gekocht, w.v. ruim de helft tegen de bij de internationale tarwe-overeenkomst bepaalde prijs en het andere deel tegen een prijs van f 33 à f 34 per 100 kg. Voorts is een commissie ingesteld, o.a. om de Regering van adviezen te dienen inzake maatregelen ter bevordering van de tarwe-teelt).

Voor de wereldgraanhandel moge dit eilandrijk van weinig belang zijn, de daar gevoerde geleide economie is leerzaam, wat betreft de invloed daarvan op de productie in bepaalde takken van de landbouw. Terwijl ook de berichten uit Australië en Argentinië sterk de indruk wekken, dat de regeringsprijzen voor de granen daar niet voldoende zijn geweest om de boeren tot een zo hoog mogelijke productie te brengen.

Gelukkig komen niet uit alle landen slechte berichten. Canada had in 1951, mede dank zij gunstig weer, zelfs een recordoogst aan tarwe, terwijl die voor gerst en haver eveneens boven het gemiddelde lag.

In de Verenigde Staten leverden de graangewassen in 1951 eveneens een ruim beschoot. Aan broodgraan 29,5 mln ton (v. j. 30,1) en aan voedergraan 103,4 mln ton tegen 110,7 mln ton in 1950. Dat is dus wel wat minder dan het jaar daarvoor, maar niettemin toch nog 27 pCt meer dan het gemiddelde van de jaren 1923-1932. Wel een bewijs, hoezeer de Noordamerikaanse boeren de graanproductie in de laatste jaren hebben weten op te voeren. „Onze gewassen zijn gedurende de laatste tien jaar begunstigd door goede weersomstandigheden”, aldus verklaarde J. H. Richter van het Amerikaanse Departement van Landbouw tijdens een op 16 Juli 1951 gehouden toespraak, „en daarop kunnen wij voor de toekomst niet altijd rekenen”.

Niettemin, de verwachtingen van begin Mei over de tarwe-oogst 1952 in de Verenigde Staten luiden heel gunstig. Waar dit land en Canada samen meer dan 80 pCt van de wereldexport van tarwe leveren, ziet het er met het broodgraan nog zo slecht niet uit.

* *

Opmerkelijk zijn, daarbij vergeleken, de wel zeer pessimistische verwachtingen, althans van officiële Nederlandse zijde, omtrent de mogelijkheid om buitenlandse veevoerders aan te kopen. Waarbij reeds een half jaar van tevoren een verlaging van de veevoederrantsoenen met 10 pCt voor het winterseizoen 1952/53 wordt aangekondigd!

Dat de internationale voedermarkt lang niet zo ruim is voorzien als voor 1940, is een bekend feit. Het grotendeels wegvallen van de uitvoer — voornamelijk van de eiwitrijke, oliehoudende zaden — uit het Verre Oosten, het verdwijnen van graanlanden als Roemenië en Hongarije achter het ijzeren gordijn en de teleurstellende oogsten in Argentinië zijn daarbij belangrijke factoren. Het gevolg is, dat de Westeuropese landen voor hun graanbehoefte veel meer dan vroeger op de dollarlanden zijn aangewezen en vanwege het geringere aanbod en door het gebrek aan harde valuta veel minder veevoeder importeren dan in de jaren voor 1940.

Natuurlijk wordt er allerwege naar gestreefd om op eigen bodem de productie van veevoeder uit te breiden.

³⁾ Volgens de jongste berichten is er een tarwetekort, zodat meel van andere granen in de broodbloem moet worden bijgemengd en is er weinig kans op export van Argentijnse maïs.

Het is goed om van de nood een deugd te maken en eveneens om voor het veevoer niet zo van het buitenland afhankelijk te zijn. Dat bij de opvoering van de productie van veevoeder van eigen bodem reeds grote vorderingen zijn gemaakt, is zeker. Duidelijk blijkt het hieruit, dat bij een veel kleinere voederimport de Nederlandse veehouderij in 1950 en in 1951 meer melk produceerde dan in de jaren vóór 1940.

Maar of het thans, nu er enige daling op de Noord-amerikaanse graanmarkten valt waar te nemen en Denemarken de rantsoenering van veevoeder zelfs opheft, noodzakelijk is de rantsoenering hier te lande niet alleen te handhaven, maar zelfs te verscherpen, is moeilijk te begrijpen. Dat zou er op lijken, dat de Overheid, die tegenwoordig de enige importeur van veevoeder is, daarmede de boeren tot nog verdere zelfvoorziening zou willen dwingen. Een streven, waarbij de Overheid niet alleen sterk in het boerenbedrijf ingrijpt, maar ook een grote verantwoording op zich neemt. Want er zijn nu eenmaal grenzen.

Het gaat niet zo vlug om de veevoederproductie verder op te voeren. Het vraagt in ieder geval meer arbeid en vaak ook meer kapitaal, wat niet steeds beschikbaar is. De afhankelijkheid van de natuur wordt ook groter. Bij een grote veestapel, die grotendeels op eigen bodem is aangevoerd, zou een droge zomer catastrofaal kunnen zijn.

En dan is er nog dit, dat de zelfverbouwde veevoerders vaak laboreren aan een gebrek aan eiwit. Bij voldoende krachtvoer is niettemin nog een goed rantsoen samen te stellen. Is dit er niet, dan is er alle kans op een minder doelmatige veevoeding, vooral, wanneer de producten van eigen bodem niet op voederwaarde zijn onderzocht. In ieder geval, de teruggang in enkele landen van de melk-opbrengst en van het aantal fokvarkens in 1951 geeft te denken. Het ziet er dan ook naar uit, dat de productie van de Westeuropese veehouderij over haar top heen is, zodat een kleiner aanbod van zuivelproducten en van varkens in de lijn der verwachtingen ligt.

Voorburg.

Ir M. K. HYLKEMA.

Argentinië - Het „Plan Económico 1952”

De economische toestand van Argentinië is als gevolg van de voortgezette inflatie en de ten dele daaruit, ten dele uit de ongunstige weersomstandigheden voortspruitende productievermindering, in de laatste jaren gaandeweg slechter geworden ¹⁾.

In het hiernavolgende zal het Plan Económico 1952, waardoor de Regering zich voorstelt het verstoorde evenwicht te herstellen, onder de loupe worden genomen. In zijn radiorede van 18 Februari jl. heeft President Peron dit plan aan het volk bekend gemaakt.

De President begon met er op te wijzen, dat dank zij de bereikte economische onafhankelijkheid (tot stand gebracht door de aflossing der buitenlandse staatsschulden, de vorming en aankoop van een eigen lucht- en koopvaardijvloot, de aankoop van het spoorwegwezen uit buitenlands bezit, e.d.) het mogelijk was geweest gedurende zijn eerste vijf-jarige bewindsperiode de talrijke sociale verbeteringen door te voeren en de 76.000 openbare werken tot uitvoering te brengen, welke zullen bijdragen tot de toekomstige economische welstand van het land. Hij wees er verder op, dat dit alles bereikt werd, zonder dat iemand zich opofferingen had moeten getroosten.

Echter ontstonden reeds in 1949 deviezenmoeilijkheden, voornamelijk als een gevolg van de ontwikkeling van de internationale toestand (daling van de prijzen van de voornaamste Argentijnse uitvoerproducten op de wereldmarkten, de door het Verenigd Koninkrijk genomen maatregelen, waardoor conversie van ponden in dollars onmogelijk werd, en de discriminatie ten aanzien van Argentinië bij de uitvoering van het Marshall-plan).

De in 1949 ingezette politiek tot bevordering van landbouw en veeteelt, tot rationalisatie en beperking van de openbare uitgaven en de maatregelen tot prijsbeheersing leken in 1950 aanvankelijk tot het gewenste resultaat te leiden, maar in de loop van 1951 werd dit aanvankelijke succes teniet gedaan door de prijsstijging van de voor Argentinië meest noodzakelijke invoerartikelen, de „stockpiling”-politiek van de Verenigde Staten en door de manoeuvres (aldus letterlijk) van de Internationale Grondstoffen Conferentie.

Naast deze uit internationale verschijnselen voortspruitende factoren, noemde de President als interne oorzaken: de grote droogte van de laatste twee jaren, de voortdurende toeneming van de binnenlandse consumptie en de geleidelijke vermindering van de productie.

Het komt ons voor, dat hier wel sterk de nadruk werd

¹⁾ Zie: „Wijziging in Argentinië's economische politiek?” in „E.-S.B.” van 25 Juni 1952, blz. 487.

gelegd op de verschijnselen, die van buitenaf bijdroegen tot de huidige moeilijkheden en dat te weinig werd ingegaan op de binnenlandse oorzaken. Met de vermelding, dat de binnenlandse productie is teruggelopen, is niet de eigenlijke oorzaak van het kwaad bloot gelegd. Interessanter ware het geweest in deze rede te mogen vernemen, welke oorzaken — naar het oordeel der Regering — tot de genoemde productievermindering hebben geleid.

In de radiorede kwam duidelijk tot uiting, dat de Regering niet voornemens is door het aantrekken van een buitenlandse lening de moeilijkheden tot oplossing te brengen, aangezien hierdoor de bereikte economische onafhankelijk in gevaar zou worden gebracht. Men wenst de moeilijkheden uit eigen kracht, door interne maatregelen dus, te overwinnen. Hiertoe is nodig: een verhoging van de productie, een versobering in het verbruik en de bevordering van het sparen. Indien het gelukt de productie met 20 pCt op te voeren en het binnenlandse verbruik te beperken, zal de uitvoer kunnen toenemen en minder goederen moeten worden ingevoerd, en hierdoor zal — aldus het plan — het deviezenvraagstuk zijn opgelost, een stap gezet zijn in de richting van inflatiebestrijding en de kapitaalvorming toenemen.

Ter bereiking van deze doeleinden worden de volgende maatregelen aangekondigd.

Ten aanzien van de landbouw zal worden voortgegaan met het mechanisatieprogramma en met de politiek om tijdig de prijzen bekend te maken, waartegen de Regering (het I.A.P.I.) de producten wenst op te kopen. Bij de vaststelling dier prijzen zal rekening worden gehouden met het aan de landbouw eigen risico en met een voldoende winstmarge. Tegelijkertijd werden de voor de 1952/53 campagne geldende opkoopprijzen aangekondigd. Deze zijn de volgende (tussen haakjes worden de voor het voorgaande seizoen geldende prijzen vermeld):

tarwe pes. 50 (37), lijnzaad pes. 65 (50), haver pes. 38 (25,50) gerst pes. 43 (29,50) en rogge pes. 42 (28), alles per quintaal.

Teneinde de exploitatiekosten niet onnodig te doen stijgen, werd bepaald, dat landbouwmachines en hun onderdelen ingevoerd kunnen worden tegen de preferentiële koers van pes. 7,50 per dollar. Tot dusverre werden de landbouwproducten afgerekend tegen deze koers, maar moesten de benodigde machines enz. tegen veel ongunstiger koersen worden ingevoerd. De voorschriften, waarbij de arbeid van familieleden verboden of beperkt werd, zullen worden herzien en het zal de landbouwer weder worden toegestaan zijn product met eigen transportmiddelen te vervoeren.

De veeteelt zal gestimuleerd worden door de aanschaf-

ving van fokvee van hoge kwaliteit. Jonge beesten zullen niet meer mogen worden geslacht. Gedurende een dag per week zal de slacht worden verboden, terwijl de slachtopbrengst van een andere dag uitsluitend voor de uitvoer mag worden bestemd. Een dag per week zal geen vlees of vleesproducten mogen worden verkocht, terwijl de hotels en restaurants die dag een vleesloos menu moeten invoeren. Maatregelen zullen worden getroffen om een voldoende vistoevoer op die dag te verzekeren. Voorts werd een reorganisatie van de koelhuizen in het vooruitzicht gesteld. De verkoop van vis en het vistransport zal worden generationaliseerd.

De mijnbouw (speciaal wat betreft de voortbrenging van de kritische materialen zwavel, wolfram, beryllium, lood en zink), de petroleumwinning en de steenkolenproductie zullen krachtig worden bevorderd.

Wat betreft de industriële productie werd aangekondigd, dat voor de vestiging van nieuwe industrieën voortaan een vergunning vereist zal worden. Er zal naar worden gestreefd het brandstoffen- en materiaalverbruik zo veel mogelijk te rationaliseren, waarbij de tot dusverre uit het buitenland betrokken goederen, indien mogelijk, zullen moeten worden vervangen door het nationale product.

Ter bevordering van de uitvoer zal een beperking van de binnenlandse consumptie worden gepropageerd. De exportquota van bepaalde artikelen zullen worden verhoogd ook al zou hierdoor een beperking van het binnenlands verbruik noodzakelijk zijn. Ten aanzien van de wisselkoersen werd medegedeeld, dat het bestaande stelsel van meervoudige wisselkoersen op het huidige peil zal worden gehandhaafd, maar dat de mogelijkheid wordt geopend voor bepaalde artikelen een oplossing te vinden binnen het kader van het bestaande stelsel. Wat hiermede werd bedoeld bleek duidelijk daags na de redevoering, toen werd vastgesteld, dat bij de uitvoer van kaas, boter en caseïne de opbrengst voor een deel tegen de preferentiële koers van 7,50 per dollar en voor het overige deel tegen de zgn. vrije koers (ongeveer 14) zal worden afgerekend. Enige tijd daarna werd varkensvlees van de basiskoers van pes. 5 per dollar overgebracht naar de categorie goederen, welke exportopbrengst tegen de preferentiële koers van 7,50 wordt verrekend.

Het komt ons voor, dat nog voor vele andere artikelen dergelijke maatregelen nodig zullen zijn, daar in het algemeen gesproken de verhoging van het binnenlandse prijspeil een der voornaamste belemmeringen voor de export vormt.

Om de invoer tot het uiterste te beperken, zal in de eerste plaats een inventarisatie plaatsvinden van de voornaamste invoerartikelen. Nadat aldus de voorraden bekend zijn, zullen de goederen, welke door de handel uitsluitend met speculatieve doeleinden worden aangehouden, onteigend worden. Ook de fabrikanten, die over hogere voorraden beschikken dan normaal, lopen dit risico. Goederen, welke bij de kettinghandel worden aangetroffen, zullen in beslag worden genomen.

De reeds bestaande politiek van credietbeperking, resp. selectieve credietverlening zal krachtig worden voortgezet, terwijl het sparen zal worden bevorderd door een verhoging van de rentevoet en door verhoging van het maximum rentedragende bedrag.

Wat de maatregelen tot beheersing van het prijspeil aangaat, werd het volgende verklaard.

De bestaande prijscontrole zal worden geperfectioneerd, speciaal ten aanzien van de artikelen, welke op de kosten van het levensonderhoud een grote invloed uitoefenen, waarbij tevens de overbodige tussenhandel zo veel mogelijk zal moeten worden geëlimineerd. Deze maatregelen zullen elastisch worden toegepast voor zover het de prijsvorming bij de producent betreft, terwijl de controle op de handel zal worden verscherpt. Men hoopt hierdoor enerzijds de productie aan te moedigen en anderzijds de distributie-

kosten zo laag mogelijk te houden. De tot dusverre bestaande subsidies zullen geleidelijk worden afgeschaft of verminderd en de prijzen van de daarvoor in aanmerking komende goederen zullen voortaan op een economisch verantwoorde basis worden vastgesteld. De eerste uitwerking van deze maatregel heeft zich reeds geopenbaard als een sterke verhoging (van 30 tot 100 pCt) van de transporttarieven (het vervoerwezen leverde tot dusverre grote verliezen op en hier was dus sprake van een verkapte subsidie) en van de broodprijzen, welke door een subsidie op de prijs van het meel voor binnenlandse consumptie kunstmatig laag waren gehouden.

Voor de schaarse en zgn. kritische materialen zal een rantsoenering worden voorbereid.

Een zeer belangrijk onderdeel van de radiorede was dat, waarin de maatregelen werden aangekondigd tot herstel van het verbroken evenwicht tussen loonpeil en prijsniveau. Over de gehele lijn zal een loonsverhoging worden ingevoerd waarbij de volgende grondslag in acht zal worden genomen.

Lonen en salarissen, welke in 1949 de pes. 800 (per maand) niet overschreden, worden met 60 tot 80 pCt verhoogd, die welke in dat jaar 800 tot 1.000 pesos beliepen, worden met 40 tot 60 pCt verhoogd, terwijl de lonen en salarissen, welke in 1949 pes. 1.000 te boven gingen, met 40 pCt zullen worden verhoogd. Alle sedert 1949 gegeven loonsverhogingen zullen van de aldus berekende percentages in aftrek mogen worden gebracht. Opgemerkt dient te worden, dat in 1949 vrijwel alle arbeiders minder dan 800 pesos per maand verdienden.

Bedrijfstakgewijze zullen deze loonsverhogingen collectief tussen de arbeidersorganisaties en de vertegenwoordigingen der werkgevers worden overeengekomen. De aldus herziene lonen zullen worden bevoren en van 1 Maart 1952 af in werking treden. Bij een later gepubliceerd besluit werd echter bepaald, dat de verhoging over de maand Maart niet de arbeider individueel zou toevallen, maar dat zij moet worden afgedragen ten dele aan de Fundación de Obra Social Eva Peron en voor het overige gedeelte aan de vakverenigingscentrale (C.G.T.) en aan de betreffende vakvereniging.

Inmiddels' zijn vrijwel al deze collectieve loonsverhogingen tot stand gekomen. Gemiddeld variëren zij, van 20 tot 30 pCt van het op 1 Januari jl. geldende loon. Ook de inkomens van het overheidspersoneel — schoon niet genoemd in de radiorede — werden verhoogd. Hier bedraagt de minimum toegekende verhoging 200 pesos per maand.

Tevens werd bepaald, dat een toeneming van het absolute winstbedrag van industrieën slechts zal zijn toegestaan, indien deze voortspruit uit kostprijzverlagingen ten gevolge van een meer rationele productiewijze. In verband hiermede werd een beroep gedaan op de werknemers- en werkgeversorganisaties om alles te vermijden, dat een productieverhoging in de weg zou kunnen staan.

Van geheel andere aard was de mededeling, dat voortaan slechts immigratievergunning zal worden verleend aan landarbeiders en gespecialiseerde technici, terwijl maatregelen zullen worden genomen om te voorkomen, dat deze immigranten zich in de grote steden gaan vestigen.

De woningbouw zal worden bevorderd door een meer rationeel gebruik en een betere distributie van bouwmaterialen, waarbij aangekondigd werd, dat de openbare werken tot het strikt noodzakelijke zullen worden beperkt, teneinde zowel materiaal als werkkrachten zo veel mogelijk voor de woningbouw te bestemmen. Luxe-bouw zal worden tegengegaan, terwijl de bouw van huizen, die niet als permanente woning bedoeld zijn (bijv. week-endhuizen) zal worden verboden.

Onteigeningen ten algemenen nutte zullen worden beperkt, en elk geval moet door het Congres worden goedgekeurd. Bij de openbare werken zal de grootste zuinigheid moeten worden betracht.

Als slot van deze belangrijke rede wees de President er

op, dat de beperking van het verbruik, de vermindering van verspilling en de bevordering van het sparen ook tot uitdrukking zal moeten komen in het particuliere gezinsleven.

Tot zover het plan 1952. Bij het bestuderen van het omvangrijke samenstel der aangekondigde maatregelen kan men zich niet aan de indruk onttrekken, dat wij hier staan voor een radicale wijziging in de door de Regering gevoerde economische politiek. De tot dusverre bewust gevoerde inflationistische politiek schijnt plaats te maken voor een beheerst en in langzaam tempo door te voeren deflatieproces. Indien deze maatregelen overeenkomstig de in het plan opgenomen richtlijnen zullen worden uitgevoerd — hetgeen in grote mate zal worden bepaald door de vraag of de medewerking van alle betrokkenen kan worden verkregen en of de Regering een afdoend contrôle-apparaat zal weten op te bouwen — kan ongetwijfeld een verlichting van de tegenwoordige toestand worden tegemoet gezien.

Hoofdzakelijk blijft daarbij of het de Regering zal gelukken de landbouw en veeteelt, tezamen de sleutels tot Argentinië's welvaart, weder tot bloei te brengen. Uiteraard is het thans nog te vroeg deze vraag te beantwoorden. Maatregelen, de landbouw en veeteelt betreffende, plegen eerst na geruime tijd tot hun recht te komen.

Wel kan worden vastgesteld dat, mede dank zij de grote bekendheid die door de officiële propaganda aan dit plan wordt gegeven, de ernst van de toestand is doorgedrongen tot grote lagen van de bevolking, die tot dusverre in een (ongemotiveerde) haussestemming leefden.

De door de opheffing van de subsidies noodzakelijk geworden verhogingen van goederen en diensten (brood, ransport, e.d.), gepaard aan een propaganda voor een

beperking van het verbruik en voor een uitstel van alle niet hoogst noodzakelijke aankopen, hebben reeds geleid tot een zekere stagnatie in de kleinhandel, welke zich vooral in de textielbranche doet gevoelen.

Deze stagnatie in de afzet, gepaard aan de grote liquiditeitsmoeilijkheden, waaronder o.a. ook de textieffabrikanten gebukt gaan, deden reeds een vraagstuk ontstaan, dat allerwege de aandacht heeft getrokken. Een aantal belangrijke textieffabrikanten deed nl. de Regering weten, dat zij zich genoodzaakt zagen binnenkort een deel hunner arbeiders te ontslaan, waarop de Regering prompt liet bekend maken, dat beperking van de productie door haar als sabotage van het plan 1952 zou worden geïnterpreteerd, met alle nadelige gevolgen welke de saboteurs zouden kunnen treffen. Indien het werkelijk onmogelijk zou blijken bij vermindering van de afzet de arbeiders te ontslaan, zouden we een soort verkapt-werkloosheidsprobleem mogen tegemoet zien, waarvan de lasten door de meest getroffen bedrijven zouden moeten worden gedragen.

Zoals echter gezegd, het is nog te vroeg om te oordelen over de uitwerking van het Plan Económico 1952.

Wel blijkt uit de inmiddels gepubliceerde niet-officiële cijfers omtrent de kosten van het levensonderhoud in April 1952, dat deze nog steeds stijgende zijn, zij het dan, dat de kosten van de kledingvoorziening (speciaal wat wollen goederen betreft) in vergelijking met December 1951 een kleine daling te zien geven.

Een definitief oordeel kan echter slechts over geruime tijd worden gegeven. Ondertussen zal de Regering voor de moeilijke en ondankbare taak gesteld zijn het plan 1952 in zijn geheel tot uitvoering te brengen.

Buenos Aires.

J. E. SPINOSA CATTELA.

Economische kroniek van Indonesië (2e kwartaal 1952)

Nog schijnt de kentering niet voorbij te zijn. Het blijft broeierig. Zweetdruppels groeien tot stroompjes. Het is niet door de tropenhitte alleen. Ook de taak U in kort bestek een idee te geven van de economische problemen, waarmede Indonesië dit kwartaal worstelde, is debet aan de micro-zondvloed waaraan Uw kroniekschrijver poogt te ontzwellen. De tragiek is, dat naarmate hij zich meer inspant, de vloed groter wordt. De hoop is op de tijd dat de avond het land weer wat koelte zal brengen. Tot zolang voortdurend kans op onweer en zware, plaatselijke buien. De klimatologen hier hadden het anders verwacht. Het schijnt dat, ze de invloed van rode zonnevlekken onderschat hebben. Hoe lang ze nog atmosferische storingen zullen geven is moeilijk te voorspellen.

9 Mei: regeringsverklaring op het programma van het Kabinet Wilopo;

Algemene parlementaire beschouwing in eerste termijn;

3 Juni: regeringsantwoord op deze algemene beschouwing;

Algemene beschouwing in tweede termijn;

19 Juni: regeringsantwoord op de tweede beschouwing.

Een beschrijving, die aan deze belangrijke gedachtenwisseling de aandacht zou schenken die zij waard is, zou op zich zelf reeds meer ruimte vragen dan Uw kroniekschrijver ter beschikking staat. Hij troost zich met de gedachte, dat hij dank zij de Nederlandse pers de belangrijkste punten uit de discussie bekend mag veronderstellen. Hij put er de moed uit een vrij willekeurige en subjectief gekleurde keuze te doen met betrekking tot die aspecten, waarop in deze kroniek nog eens de aandacht zal worden gevestigd.

In de eerste plaats dan: het begrotingstekort voor 1952. Vier miljard rupiah bij een totaal der geraamde inkomsten ad Rp. 9 mrd. Voorwaar geen kleinigheid. De tegenstelling met het begrotingsjaar 1951, dat een surplus van Rp. 1¹/₄ mrd zou hebben opgeleverd, is wel heel scherp ¹⁾.

Bezien we hoe de Regering aan dit bedrag gekomen is.

Inkomsten:	in mln Rp.	Uitgaven:	in mln Rp.
Belastingdienst	2.089	„Routine“-uitgaven (lees: Gewone Dienst) ontdanks uiterste zuinigheid, maximaal	7.750
In- en uitvoerrechten en accijnzen	4.451	„Eenmalige“-uitgaven (lees: Buitengewone Dienst) „Commitments“ der vorige Regering	3.800
Overige belastingen	8	Complementaire kosten bij die „commitments“	458
Totaal belastingen	6.548	Salarisverhoging ambtenaren	500
Bedrijven	242	Rijstaankoop	500
Overige gewone ontvangsten	158		
Totaal	6.948		
Deviezencertificaten	2.070		
Totaal generaal	9.018	Totaal generaal	13.008

Is het perspectief van 's lands financiën inderdaad zo somber?

Uit de toelichting van de Regering blijkt, dat de „commitments“ de voornaamste oorzaak zijn van het grote begrotingstekort. Het zijn de bedragen, die de vorige

¹⁾ Merkwaardig is het, dat de effectenbeurs te Djakarta, die na langdurige voorbereiding daags voor het regeringsantwoord in eerste termijn geopend werd, zo traag op dit ontstellende cijfer reageerde. De koers van de 3 pCt obligaties R.I. 1950 — tot nu toe praktisch het enige fonds waarin handel wordt gedreven — had zich in de loop van Mei op de vrije markt goed kunnen handhaven. Waarschijnlijk deed de verwachting van koersstijging na de beursopening haar invloed gelden. De eerste dagen na de opening was de koers inderdaad aan de hoge kant. Van 9 Juni af viel echter een scherpe daling te constateren: 4 Juni 44, 9 Juni 42½, 10 Juni 41½, 11 Juni 40. In verband hiermede besloot het Bestuur van de Vereniging voor de Effectenhandel op 12 en 13 Juni geen notering te geven; de overweging daardoor pressie op de Regering uit te oefenen om door inkoop haar aflossingsplicht op de lening na te komen, schijnt hierbij ook een rol te hebben gespeeld. Sinds 16 Juni schommelt de notering om een koers 39½.

Regering aan verschillende ministeries heeft toegestaan ter uitvoering van haar ontwikkelingsplannen. Merkwaardig is het, dat over deze zo belangrijke post haast niets gezegd werd; noch door de Regering, noch door het parlement. Hoeveel duidelijk zou het inzicht niet geven worden zijn, indien een globaal overzicht was gegeven van de samenstellende delen en van de bedragen, die dit begrotingsjaar ten laste dezer „commitments” zullen worden getrokken. Bij een realistische beschouwing van hetgeen dit jaar nog tot uitvoering van de projecten gedaan zal worden, zou er misschien nauwelijks 50 pCt van de Rp. 3.800 mln in de loop van dit jaar betaald behoeven te worden.

Hier staat tegenover dat de inkomsten wat optimistisch geschat lijken. In de post „In- en uitvoerrechten en accijnzen” is de belangrijke daling in de prijzen van rubber en copra waarschijnlijk wel verdisconteerd. Het cijfer doet vermoeden dat verlaging van het extra-uitvoerrecht op rubber (m.i.v. 1 Juni van 25 op 15 pCt) en van het gewone uitvoerrecht (m.i.v. 1 Juli van Rp. 0,554 op Rp. 0,41 p. kg.) er nog niet (voldoende) in verwerkt is. En in hoeverre is rekening gehouden met het feit, dat niet alleen de prijzen zijn gedaald (ook van importgoederen!) maar dat bovendien de met het buitenland verhandelde goederenhoeveelheden, zowel import als export, inkrimpen? Welke invloed heeft de groeiende kans dat ook het extra-uitvoerrecht voor copra verlaagd zal moeten worden, op het begrotingscijfer voor in- en uitvoerrechten gehad?

Ook de begroting van de inkomsten uit deviezencertificaten (2 mrd) doet vragen rijzen. Op 11 Februari zei de toenmalige Minister van Financiën, Mr Wibisono, dat hij niet meer dan 1 mrd verwachtte uit de nabetalingen van importeurs. Op 4 Februari werd het certificatenstelsel afgeschaft. Was er in Januari dan al 1 mrd aan deviezencertificaten winst binnengevloeid, had hij de nabetalingen te laag geschat of is het cijfer van 2 mrd aan de hoge kant?

Het zou geen verbazing behoeven te wekken als het deficit bij de nacalculatie 1 à 1½ mrd lager werd dan nu is begroot.

Het blijft overigens nog voldoende groot om beangstigend te zijn. Vooral indien we ons afvragen, wat het volgende jaar te zien zal geven, *indien zich geen belangrijke veranderingen ten goede voordoen*. Geen inkomsten meer uit deviezencertificaten, lagere opbrengsten uit in- en uitvoerrechten; de extra uitgaven door salarisverhoging — hoewel nu onder de eenmalige uitgaven opgenomen — zullen dan in de routine-uitgaven voortleven. Als er geen belangrijke veranderingen bereikt worden, zou de onderstaande „begroting 1953” meer kunnen zijn dan een waarschuwend voorbeeld voor kroniekschrijvers die uit de band willen springen.

Belastingdienst	mln	Routine-uitgaven	mln
In- en uitvoerrechten en accijnzen	1.750	„Commitments” uit 1951	8.000
Bedrijven	3.750	Complementaire kosten bij de „commitments”	1.000
Overige ontvangsten	250		p.m.
	150		
	5.900		9.000

De Regering zal alles wat in haar vermogen ligt doen om intussen wel belangrijke verbeteringen te bewerkstelligen. Wat hulp van rijke relaties zou haar taak wel zeer vergemakkelijken. Uit de bespreking van de buitenlandse politiek blijkt, dat de Regering te dezer zake meer het hoofd dan het hart zal laten spreken. Hoewel zij in het parlement niet over een buitenlandse lening repte, zou zulks in de eerste plaats een middel daarvan zijn om de dreigende inflatoire tendenties en de daaruit voortvloeiende politieke ontwikkeling tegen te werken ²⁾.

Begrijpelijk is het standpunt van de Regering „dat het voor het ogenblik onverantwoordelijk is een absoluut sluitende begroting van wensen, die een grote bezuiniging

²⁾ Bij de beoordeling van te verwachten deficitten ware wel in het oog te houden, dat bij een verhoogde veiligheid en betere transportmogelijkheden de „T” uit Fisher's formule hier gemakkelijk stijgen kan, zelfs al zou het maatschappelijk product niet groter worden.

op alle gebied oplegt”. Niet zonder voorbehoud is de stelling te aanvaarden, dat „er hoegenaamd geen bezwaar tegen uitgaven bestaat, welke het constructievermogen of de productiviteit in de maatschappij verhogen, hoewel hierdoor in de staatsbegroting zal toenemen”. De betekenis van de factor „tijd” is volkomen verwaarloosd in deze uitspraak.

Ten onrechte hadden sommige parlementsleden uit de beschouwing over het begrotingstekort afgeleid, dat de Regering niets voor drastische bezuinigingen voelde. Wat euphemistisch antwoordde de Regering dat „het meer dan vroeger nodig is *verspilling te voorkomen* en dat overall, *waar het mogelijk is, bezuinigd wordt*” ³⁾. Met de uitvoering van het eerste deel van dit plan is reeds een begin gemaakt. „Strengere controle op de uitgaven voor de naar het buitenland af te vaardigen delegaties, op de geldverspilling in verscheidene regeeringsapparaten”, op de verspillingen met betrekking tot regeeringsvoertuigen e.d. Het is een snel en goed begin; volgens het spreekwoord de helft van het werk. Helaas zegt het niet, hoe ook de andere helft snel te beëindigen is.

De Regering zoekt er nog naar. Voor „het vaststellen van de in de toekomst te nemen concrete maatregelen voor het voeren van 's lands financieel beleid” heeft zij „nog enige tijd nodig alvorens zij haar mening in deze kenbaar kan maken”. Dit respijt zij haar gaarne gegund.

Het is waarlijk geen geringe opgave maatregelen te bepalen die een verder afglijden van de economie van Indonesië zouden kunnen voorkomen. De huidige Regering is zich duidelijk bewust van de onverbreekelijke maar hier moeilijk te doorgronden samenhang tussen de verschillende sectoren van het maatschappelijk leven. „Het ligt in haar voornemen *meer dan ooit* rekening te houden met de wederzijdse innige band tussen het financiële en het economische terrein”.

De reeds in bewerking zijnde herziening van de overgangsbelasting (ongeveer de Nederlandse inkomstenbelasting) en van de vermogensbelasting zo nadrukkelijk als een uitvloeisel van dit voornemen te noemen, was echter minder gelukkig.

Het tarief dezer belastingen, nog gebaseerd op de vooroorlogse inkomens- en vermogensverhoudingen, was een atavisme geworden. Op grond hiervan was herziening voldoende verdedigbaar. In het bijzonder bij de in Indonesië bestaande omvang der belastingontduiking ⁴⁾ is het te verwachten, dat de herzieningen ten doel hebben „wijzigingen aan te brengen welke op zich zelf een aantrekkingskracht zullen vormen en nuttig zullen zijn voor het intensiveren en het bevorderen van economische activiteiten, vooral de productie-activiteit in de maatschappij”.

Of het gestelde doel bereikt zal worden is op zijn best genomen onzeker. Het zelfde kan gezegd worden met betrekking tot de verhoging met 20 pCt der ambtelijke salarissen. „De overweging dat demoralisatie van het regeeringsapparaat dient te worden voorkomen heeft het zwaarst gewogen...” ⁵⁾.

³⁾ Wat in een concrete situatie verspilling moet worden genoemd is niet altijd scherp aan te geven. In Nederland niet en hier nog minder. Menig Europees hoogwaardigheidsbekleder zal zich in de uitoefening van zijn functie zwaar geremd gevoelen als hij niet „passend” voor de dag kan komen. Veel sterker en algemener is hier de arbeidsbereidheid en de arbeidsprestatie mede afhankelijk van de mate waarin „sfeer en decor” overeenkomen met hetgeen men passend acht.

⁴⁾ De groep Indonesische studenten, die dezer dagen naar Nederland vertrok om aan de Belastingacademie te Rotterdam tot belastingdeskundigen te worden opgeleid, zal hun wel gegetoond hebben te bewijzen, dat de offers die het land zich nu voor hen getroost, niet tevergeefs zijn gebracht.

⁵⁾ Ook hier was de „fag” in de aanpassing van de ambtelijke salarissen aan de lonen in het particuliere bedrijfsleven en aan de ontwikkeling van de kosten van levensonderhoud al een voldoende argument geweest. Deze salarisverhoging zal de „gevluchte” ambtenaren niet doen terugkeren. En de op het verkeerde pad geraakte blijvers niet automatisch hun leven doen beteren. Wie eenmaal „ikan mas” (ikan mas: een graag gegeten karpersoort met goudachtige schubben. Letterlijk: ikan = vis, mas = goud) bij de rijsttafel gewend is, kan heel moeilijk zonder. De zin van de salarisverhoging ligt daarin, dat eerst als de Overheid redelijke lonen betaalt, zij moreel sterk komt te staan in het krachtig corrigeren van hen die de spelregels overtreden.

De onzekerheid over het praktische resultaat drukt ook haar stempel op de waardering van de andere plannen op financieel en economisch terrein: importbeleid afgestemd op de industrialisatiepolitiek; waken voor de belangen van consumenten bij goedkope importgoederen enerzijds en bescherming van de binnenlandse (vooral textiel-) industrie anderzijds; financiële en andere steun aan gezonde en betrouwbare nationale handelsorganisaties; bevordering van en steun aan coöperatieve bedrijfsvormen; credietfaciliteiten speciaal voor het Indonesische klein- en middenbedrijf; ontwikkeling der particuliere Indonesische banken; vergroting van het kapitaal der door de Regering geschapen credietinstellingen en verbetering van haar werkwijze; samenwerking met buitenlands kapitaal en buitenlandse deskundigen waar zulks nodig is; enz.

Het zijn geen nieuwe geluiden; slechts varianten op een thema dat in de loop van zeven jaar door dertien ministeries tot de huidige omvang is uitgewerkt. Vernieuwing kan de Regering brengen in de wijze waarop zij dit zware programma aanpakt. Gelukkig onderschat zij de moeilijkheden niet. Zij heeft althans met nadruk gewaarschuwd tegen een ongemotiveerd optimisme. „Men mag van de voorgenomen maatregelen op economisch gebied... niet op korte termijn resultaat verwachten”. Blijkbaar heeft de Regering zich wel gerealiseerd dat een dergelijke uitbouw van de organisatie van het economisch leven tijd kost; meer tijd kost naarmate het tekort aan geschoolde mankracht nijpender is.

De wens zo spoedig mogelijk in dit tekort te voorzien, is een van de redenen ter verklaring van de grote activiteit zowel van particulieren als van de Overheid op het gebied van het hoger onderwijs ⁹⁾. Het schijnt dat de politieke situatie geleidelijk een meer zakelijke bespreking toelaat van de zo delicate kwestie van de noodzakelijke talenkennis voor het volgen van hoger onderwijs. Het middelbare vakonderwijs krijgt echter nog lang niet de aandacht die het verdient. Zo dreigt de wanverhouding tussen academisch en middelbaar geschoold personeel voort te duren en de afstand tussen doen en zeggen eer toe dan af te nemen.

De Regering heeft de vooruitzichten niet gunstiger willen voorstellen dan ze zijn. Duidelijker nog dan uit het vorige blijkt dit uit het volgende citaat: „Onze economische situatie is slechts een aspect van onze sociale situatie in het algemeen. De moeilijkheden, waarvoor wij ons thans gesteld zien, staan voor het merendeel met elkaar in verband. Het zal bijvoorbeeld niet mogelijk zijn de economische omstandigheden te verbeteren, indien er geen veiligheid heerst, geen politieke stabiliteit en indien er niet voldoende transport- en communicatiemiddelen zijn”. En indien aan deze voorwaarden voldaan is, dan wel? Ja, dan is er een *mogelijkheid*, mits de ruilvoet voor Indonesië op de wereldmarkt niet ongunstiger wordt en mits... onder politieke stabiliteit ook een „*balance of power*” tussen werkgemers en werknemersorganisaties wordt verstaan.

Om dit evenwicht van krachten te kunnen bereiken zal de Regering belangrijk minder toegevend moeten zijn jegens de vakverenigingen dan tot nu toe het geval was. Elke prikkel tot verhoging van de productiviteit verliest haar stimulerende werking, zodra de ondernemer verwacht dat een verbetering in de rentabiliteit al heel spoedig gevolgd wordt door eisen tot verhoging van lonen, die uiterst moeilijk zijn neer te drukken indien het getij keert. Onder dergelijke omstandigheden is er nauwelijks op enige investeringsactiviteit te hopen en zeker niet in de zo zeer gewenste sector der loonintensieve industriële bedrijven.

De huidige Regering heeft duidelijker dan een der vorige de grenzen aangegeven waarbinnen het streven der georganiseerde arbeiders naar lotsverbetering verenigbaar is

⁹⁾ In deze verslagperiode over slechts 3 maanden berichten over de oprichting van een Universiteit in Surakarta (met een medische en economische faculteit), een economische faculteit in Makassar en de opening van een medische faculteit aan de Universiteit van Medan op 17 Augustus a.s.

met het algemeen belang. Zij heeft de arbeiders met klem herinnerd „aan de grote verantwoordelijkheid, die op hen rust”; zij heeft er op gewezen „dat groepen die alleen absurde eisen stellen of belachelijke bedreigingen uiten... een groot gevaar voor ons welzijn in de toekomst vormen”. Helaas staat de vakbeweging overwegend onder extreem linkse, vaak communistische, leiders, die tot nu toe te veel en te gemakkelijk succes hebben kunnen boeken. Het aantal arbeidsgeschillen is in het afgelopen kwartaal weer onrustbarend groot geweest. Wel hebben de plaatselijke commissies — en in hoogste instantie de „centrale commissie tot regeling van arbeidsgeschillen” — veel nuttig werk kunnen doen, doch tegen een prijs die op de duur niet te betalen is ⁷⁾. Misschien kon de Regering niet riskeren de vakverenigingen al te veel teleur te stellen, zolang het parlement zijn vertrouwen in het nieuwe kabinet nog niet had uitgesproken. Sterker staat ze nu ze vertrouwen gekregen heeft. Een krachtige politiek is eerst mogelijk als het parlement niet bang is de Regering ook te steunen, indien haar beslissingen door de vakverenigingen niet geapprecieerd zouden worden.

Misschien zal het dan straks mogelijk zijn de bestaande voorwaarden voor ontslag te verzachten. De voorwaarden, waaraan een werkgever thans moet voldoen om toestemming tot ontslag te krijgen, zijn bijzonder zwaar. Hij bedenkt zich wel tweemaal eer hij er toe overgaat het aantal werknemers uit te breiden, waarvan er vele misbruik maken van de bescherming die hen met de regeling van het ontslag werd gegeven.

„Alleen als de ganse gemeenschap actief medewerking verleent om de juiste sfeer te scheppen om het productieproces zo ongestoord mogelijk te laten ontwikkelen, zal het doel (gezonde staatsfinanciën en enige economische stabiliteit) bereikbaar zijn” sprak Wilopo enkele ogenblikken voor zijn kabinet het vertrouwen van het parlement verwierf.

Zó pessimistisch had hij niet behoeven te zijn. Bij een eenvoudig en krachtig beleid en met medewerking van een sterk gezagsapparaat is — ook als niet de ganse gemeenschap actief medewerkt — het niet ongemotiveerd te hopen, dat er eens verbetering zal komen in de nu zo kommervolle omstandigheden van Indonesië.

Djakarta.

Prof. Dr A. KRAAL.

⁷⁾ Een uitstekend overzicht van „Het ontstaan, de ontwikkeling en het optreden van de vakbeweging in Indonesië” en de houding van de Indonesische Regering tegenover de vakbeweging, geeft Mr H. J. van Wijnmalen in zijn „aantekeningen” daaromtrent, die opgenomen zijn in het tijdschrift „Indonesië” van Maart en April 1952 (Uitgave W. van Hoeve, 's-Gravenhage).

BOEKBESPREKINGEN

Dr P. L. van der Velden: De Nederlandse baksteenindustrie. Beschouwingen over haar interne en externe organisatie. Drukkerij en uitgeverij J. W. van der Wiel & Co, Arnhem 1952, 209 blz., f 10,75.

De baksteenindustrie vormt een gebied, dat voor buitenstaanders zeer moeilijk toegankelijk is, ten dele door de vrij gecompliceerde techniek, welke in hoge mate afhankelijk is van natuurlijke factoren en voorts doordat literatuur over dit onderwerp uitermate schaars is.

De inmiddels tot hoogleraar te Djakarta benoemde auteur neemt in zijn thans in boekvorm verschenen dissertatie zijn materiaal in bewerking met het zeer uitgebreide instrumentarium, dat de economische wetenschappen hem verschaft hebben. Zo wordt ruime aandacht besteed aan bedrijfseconomische, -organisatorische en markttechnische facetten, terwijl deze problemen zowel in hun geografische als in hun historische betekenis worden uitgewerkt. Verschillende vestigingsplaatsentheorieën worden hier met de feiten geconfronteerd.

Uitvoerig wordt ingegaan op het onderwerp productie-

regeling in de baksteenindustrie, waartoe een onderzoek wordt ingesteld naar de structuur van de kosten enerzijds en van de vraagfactoren anderzijds.

Uiteraard geeft dit werk tevens een uitvoerige beschrijving van het technische procédé, met een aanduiding van de verschillende keuzefactoren, welke men heeft, enerzijds bij de aanwending van verschillende technieken, anderzijds bij de voortbrenging van verschillende eindproducten.

Belangrijke hoofdstukken zijn voorts gewijd aan bespreking van de optimale capaciteit en de bezettingsgraad en aan de mogelijkheid en wenselijkheid van continuïteit van het productieproces en synchronisatie van de deelbewerkingen.

Op hoog wetenschappelijk niveau biedt dit werk veel, dat voor de praktijk van groot belang is.

Rotterdam.

H. F. OOSTERHOLT.

De functie van de ondernemer in het huidige tijdsbestek.
H. E. Stenfert Kroese N.V., Leiden 1952, 72 blz., f 3,60 ingen.

Op de Tweede Landdag voor Economen, gehouden op Zaterdag 8 Maart 1952 te Utrecht, hebben Prof. Dr J. F. Haccoû, Prof. Dr J. F. ten Doesschate en Drs A. C. J. Rottier een prae-advies uitgebracht over „De functie van de ondernemer in het huidige tijdsbestek”. Deze inleidingen, waarvoor grote belangstelling bestond, hebben wij in „E.-S.B.” van 12 Maart 1952 in het kort weergegeven en gecommentarieerd.

De prae-adviezen zijn thans met de daarop gevolgde discussies in druk verschenen. Inleiders en debaters hebben door de ondernemersfiguur van alle zijden te belichten veel bijgedragen tot verheldering van het door de Contactcommissie van Academisch gevormde Economen tot onderwerp voor haar Tweede Landdag gekozen vraagstuk. Van dit boekje mag daarom worden gezegd, dat het de literatuur over de functie en de figuur van de hedendaagse ondernemer heeft verrijkt.

d. w.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Het saldo van het Rijk bij De Nederlandsche Bank vertoonde de afgelopen week wederom een belangrijke stijging. Aankopen van schatkistpapier door de banken, welke hierin middelen beleggen, die zijn vrijgekomen door deviezenafdracht aan de circulatiebank, speelden hierbij wederom een belangrijke rol. In de periode 7 Juni-7 Juli 1952 steeg, vnl. uit dezen hoofde, het bedrag van het in omloop zijnd schatkistpapier met f 300 mln.

Met ingang van 8 Juli werd door de Agent van het Ministerie van Financiën, in verband met de ruime kaspositie van het Rijk, de reeds eerder aangekondigde beperking van de afgifte van schatkistpapier voor het eerst toegepast. De Agent gaf nl. geen jaarspromessen meer af. Onmiddellijk nam De Nederlandsche Bank deze taak echter over; zij stelde — op dezelfde wijze als de Agent tot dusverre en tegen hetzelfde disconto van $1\frac{1}{4}$ pCt — jaarspromessen op aanvraag voor de geldgevers beschikbaar. De situatie, dat de geldnemer (de Staat) de prijs en de geldgevers (vnl. de banken) de hoeveelheid van het uitstaand papier bepalen, is dus vooralsnog gehandhaafd gebleven, met uit een practisch oogpunt slechts dit verschil, dat de promessen bij de ene rijksinstelling (De Nederlandsche Bank) en de schatkistbiljetten bij de andere (het Agentschap) ad libitum te koop zijn.

Bij de marktdisconto's kwamen in verband met de grote geldruimte hier en daar enige dalingen voor. Zo noteerde Julipapier $\frac{3}{4}$ pCt, September 1 pCt, October en November $1\frac{1}{16}$ pCt, Februari en Maart $1\frac{1}{8}$ - $\frac{3}{16}$ pCt. Callgeld bleef met een ongewijzigde notering van $\frac{3}{4}$ pCt ruim aangeboden.

De kapitaalmarkt.

Buitenlandse aankopen van aandelen Koninklijke en andere internationaal verhandelde Nederlandse aandelen voeren de laatste tijd nieuwe middelen naar de Nederlandse aandelenmarkt toe. De koersstijging, die hierdoor thans optreedt, rechtstreeks voor bovengenoemde internationale fondsen en door de — overigens beperkte — werking van de wet der communicerende vaten voor de rest van de aandelenmarkt, kan men voor een groot deel als het gevolg beschouwen van de gunstige indruk, die de versterkte Nederlandse betalingsbalanspositie in het buitenland heeft gemaakt. Dit vormt dus een tegenstelling met de situatie in de jaren na de bevrijding, toen juist de slechte betalingsbalanspositie de voornaamste oorzaak voor de stijging der aandelenkoersen vormde.

Uit een economisch oogpunt is de huidige situatie zonder te noemen dan die in de jaren 1946-48. De bereidheid van particulier buitenlands kapitaal tot belegging in Nederlandse fondsen kan bijdragen tot een verbetering van de kapitaalvoorziening van ons land. Dat hier de weg via de effectenbeurs gekozen wordt, die reeds jaren de gevolgen van de kapitaalarmoede van ons land ondervindt, wijst er op, dat de beurs toch nog wel een functie in dit opzicht vervult.

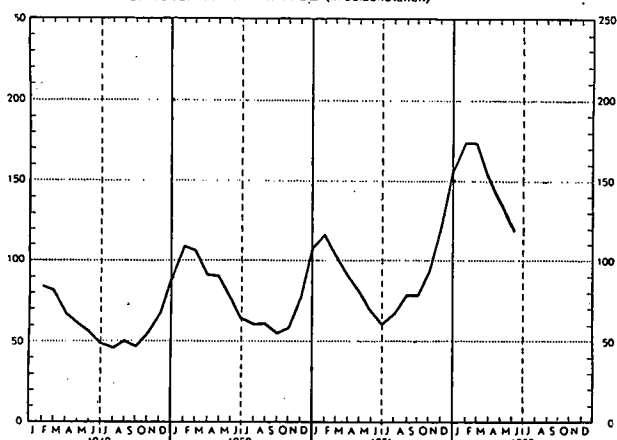
De invloed van de transacties voor buitenlandse rekening doet zich zelfs op de obligatiemarkt enigermate gevoelen. Institutionele beleggers, die in het bezit zijn van in aandelen converteerbare obligaties Koninklijke (koers 114 pCt) en deze thans met een aanzienlijke koerswinst afstoten, blijken in sommige gevallen in deze koerswinst aanleiding te vinden om staatsobligaties met koersverlies te verkopen. De vrijkomende middelen kunnen dan op ruime schaal worden aangewend voor inschrijving op $4\frac{1}{4}$ pCt gemeentemissies; uiteindelijk kan langs deze omweg per saldo derhalve buitenlands kapitaal voor de Nederlandse woningbouw beschikbaar komen.

Aand. indexcijfers.	4 Juli 1952	11 Juli 1952
Algemeen	134,3	136,0
Industrie	186,6	189,8
Scheepvaart	162,4	163,6
Banken	118,5	121,5
Indon. aand.	43,5	43,6
Aandelen.		
A.K.U.	137	145
Philips	149½	152
Unilever	166	168½
H.A.L.	157½	157
Amsterd. Rubber	80	77½
H.V.A.	99	95½
Kon. Petroleum	322½	317 exd.
Staatsfondsen.		
2½ pCt N.W.S.	74 ⁵ / ₁₆	73 ³ / ₁₆
3-3½ pCt 1947	89½	89¼
3 pCt Invest. cert.	90¾	91½
3½ pCt 1951	95 ⁹ / ₁₆	95 ¹ / ₁₆
3 pCt Dollarlening	94	94¼
Diverse obligaties.		
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	93½	92½
3 pCt Bataafsche Petr.	96¾	96¾
3½ pCt Philips 1948	93¾	94
¾ pCt Westl. Hyp. Bank	87¾	87½

J. C. BREZET.

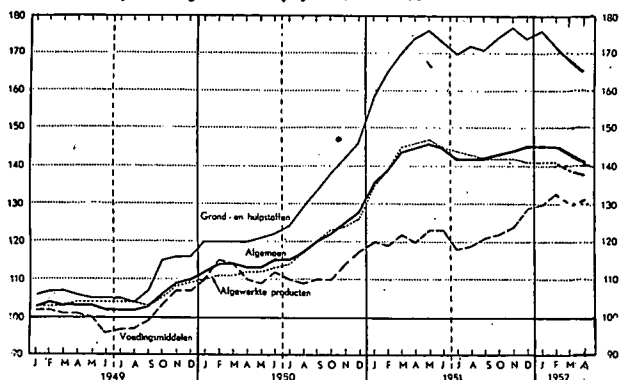
GRAFIEKEN

Totaal aantal werklozen 1949 t/m 1952 (in duizendtallen)

Bron: „Veertiende Verslag van de Nederlandse Regering aangaande de werking van het Europese Herstel-Programma”, aangevuld met gegevens van het C.B.S.

Interim-indexcijfers van groothandelsprijzen (1948 = 100)

Bron: „Veertiende Verslag van de Nederlandse Regering aangaande de werking van het Europese Herstel-Programma”, aangevuld met gegevens van het C.B.S.

STATISTIEKEN

IN- EN UITVOER VAN NEDERLAND ¹⁾

(waarde in miljoenen gulden)

Jaar	Invoer		Uitvoer		Dekkingspercentage	
	Mei	Jan.-Mei ²⁾	Mei	Jan.-Mei ²⁾	Mei	Jan.-Mei ²⁾
1938	110	116	83	84	75	72
1948	390	384	223	188	57	49
1949	427	441	272	275	64	62
1950	662	604	377	371	57	61
1951	935	837	578	561	62	67
1952	719	741	636	696	88	94

¹⁾ Bron: C.B.S.
²⁾ Maandgemiddelden.

ENIGE INDEXCIJFERS VAN DE INDUSTRIËLE PRODUCTIE IN NEDERLAND ¹⁾.

1938 = 100	1949	1950	1951 ²⁾	Dec. 1951	Jan. 1952	Febr. 1952 ³⁾	Mrt. 1952 ⁴⁾	Apr. 1952 ⁴⁾
Algem. productie-index van de industrie	126	139	145	136	147	140	144	139
Steenkolen	87	91	92	81	96	90	97	93
Electriciteit, afgeleverd aan het net	196	229	242	283	306	275	264	234
Gas	124	138	147	165	172	153	161	149
Stikstofmeststoffen	88	154	208	240	235	213	220	231
Ruw ijzer	162	170	196	211	173	134	170	216
Walsproducten van ijzer en staal ⁵⁾	270	302	375	331	431	395	356	335
Rijwielen	153	185	159	94	110	154	191	200
Cement	124	130	154	147	119	115	180	181
Metselstenen	104	114	119	128	138	127	122	112
Deuren	109	139	150	145	137	133	105	94
Rubber (gehele industrietak)	261	330	338	286	328	305	314	296
Courantenpapier	84	90	104	93	120	107	107	103
Katoen- en lijnweverijen	79	87	99	93	110	104	104	.
Tricotage-industrie	134	167	139	79	91	75	84	.
Schoeisel (excl. pantoffels)	137	148	148	95	128	156	166	167
Sigaretten ³⁾	114	101	95	86	117	86	96	.
Sigaretten ²⁾	115	143	159	138	179	141	151	.
Boter	83	92	83	51	45	40	52	78
Margarine	203	244	251	288	247	224	44	78
Kaas	102	101	112	69	56			122

¹⁾ Bron: C.B.S.; . betekent: de gegevens ontbreken.
²⁾ 1940 = 100.
³⁾ 1948 = 100.
⁴⁾ Voorlopige gegevens.

OVERZICHT VAN DE OPBRENGST DER RIJKSMIDDELEN ¹⁾.

STAAT I

Ontvangsten op niet-kohierbelastingen. Kalenderjaar 1952.

× f 1 mln

Benaming der middelen	Jan. 1952	Febr. 1952	Maart 1952	April 1952	Mei 1952	Totaal 1 Jan. 1952 t/m ult. Mei 1952	Raming jaar 1952
Loonbelasting	69,7	60,6	38,8	59,6	54,2	282,9	665,0
Dividendbelasting	1,7	9,4	3,7	1,1	7,6	20,2	55,0
Commissarissenbelasting	1,4	0,7	0,4	1,0	0,4	4,0	8,0
Vereveningsheffing	30,3	24,8	15,6	25,1	23,2	118,9	275,0
Rechten op invoer	29,9	31,8	36,0	40,6	40,5	178,7	450,0
Accijns op gedistilleerd	9,4	8,6	8,2	8,4	9,0	43,5	100,0
Accijns op bier	0,9	1,3	1,4	1,6	2,1	7,2	16,0
Accijns op suiker	7,7	8,1	7,4	6,7	7,7	37,5	50,0
Accijns op tabak	31,4	23,0	26,6	25,6	28,2	134,7	285,0
Omzetbelasting	113,8	104,8	69,3	105,5	105,0	498,4	1.300,0
Rechten van zegel ¹⁾	4,0	2,8	3,3	3,3	3,6	16,9	30,0
Rechten van registratie	3,9	5,1	3,6	3,2	3,7	19,5	45,0
Rechten van successie	8,3	6,7	7,4	7,0	7,8	37,2	85,0
Motorrijtuigenbelasting	6,1	5,6	5,5	14,0	8,5	39,6	70,0
Totalen	314,9	293,3	227,0	302,6	301,4	1.439,1	3.434,0

¹⁾ Hieronder begrepen wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissarissen in effecten, enz.

Benaming der middelen	Ontvangsten op kohierbelastingen.						× f 1 mln	
	Jan. 1952	Febr. 1952	Maart 1952	April 1952	Mei 1952	Totaal 1 Jan. 1952 t/m ult. Mei 1952	Raming jaar 1952	
Inkomstenbelasting	122,1	118,3	115,1	104,5	113,2	573,3	940,0	
Vermogensbelasting	9,7	9,9	10,1	8,6	8,9	47,3	80,0	
Vennootschapsbelasting	84,1	105,2	171,9	48,5	91,6	501,3	515,0	
Grondbelasting ¹⁾	8,7	3,4	2,1	2,5	4,0	20,7	28,0	
Personele belasting ¹⁾	4,4	5,4	6,8	7,4	9,3	33,3	27,0	
Ondernemingsbelasting ¹⁾	14,8	14,3	18,1	11,5	12,2	71,0	—	
Totalen	243,8	256,6	324,1	183,1	239,2	1.246,8	1.590,0	

¹⁾ Incl. gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor.

Benaming der middelen	Ontvangsten op buitengewone middelen. Kalenderjaar 1952.						× f 1 mln	
	Januari 1952	Februari 1952	Maart 1952	April 1952	Mei 1952	Totaal 1 Jan. 1952 t/m ult. Mei 1952	Raming jaar 1952	
Vermogenaanwasbelasting	15,0	8,4	4,3	5,2	5,8	38,8	35,0	
Vermogensheffing ineens	1,8	1,8	1,3	2,1	1,2	8,2	15,0	
Totalen	16,8	10,2	5,7	7,3	7,0	47,0	50,0	

Benaming der middelen	Aanslagregeling der kohierbelastingen ¹⁾ .					× f 1 mln	
	Nog te ontvangen op alle t/m ult. 1951 op- gelegde aanslagen per 31 Dec. 1951	In Jan. t/m Mei '52 opgelegde aanslagen boekings-tijdvak 1951/1952	In Jan. t/m Mei '52 opgelegde aanslagen boekings-tijdvak 1952/1953	Totaal ontvangen in Jan. t/m Mei 1952 op alle opgelegde aanslagen	Nog te ontvangen op alle opgelegde aan- slagen per ult. Mei 1952	1	5
Inkomstenbelasting	972,0	314,8	9,1	573,3	722,6		
Vermogensbelasting	75,1	31,1	0,3	47,3	59,2		
Vennootschapsbelasting	219,7	35,3	456,9	501,3	140,0		
Grondbelasting ²⁾	14,9	0,6	39,0	20,7	33,9		
Personele belasting ²⁾	19,5	45,6	—	33,3	31,7		
Ondernemingsbelasting ²⁾	94,8	22,4	—	71,0	46,3		
Totalen	1.396,1	379,1	505,2	1.246,8	1.033,8		

¹⁾ Bij deze staat geldt: kolom 1 + 2 + 3 — 4 = 5.

²⁾ Incl. gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor.

Benaming der middelen	Vergelijking tussen de ramingen en de aanslagen der kohierbelastingen.				× f 1 mln	
	Raming jaar 1951	Opgelegd t/m ult. Mei 1952 boekings- tijdvak 1951/1952	Raming jaar 1952	Opgelegd t/m ult. Mei 1952 boekings- tijdvak 1952/1953		
Inkomstenbelasting	937,5	756,8	940,0	0,4		
Vermogensbelasting	79,5	59,1	80,0	0,0		
Vennootschapsbelasting	445,0	705,7	515,0	426,7		
Grondbelasting ¹⁾	28,0	27,8	28,0	4,6		
Personele belasting ¹⁾	25,7	20,9	27,0	—		
Ondernemingsbelasting ¹⁾	—	4,0	—	—		
Totalen	1.515,7	1.574,3	1.590,0	431,7		

¹⁾ Excl. gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor.

²⁾ In verband met afrondingen behoeven de totalen niet met de som der afzonderlijke posten overeen te stemmen.

TOELICHTING BIJ HET OVERZICHT VAN DE OPBRENGST DER RIJKSMIDDELEN.

Staat I en II.

Deze staten vermelden de werkelijk in elke maand ontvangen bedragen (kasadministratie).

Bij de omzet- en loonbelasting en vereveningsheffing moet de afdracht in principe éénmaal per kwartaal geschieden, nl. in Januari, April, Juli en October.

Staat III.

Ook hier zijn de werkelijk ontvangen bedragen vermeld (kasadministratie).

Staat IV.

Uit deze staat kan worden afgelezen hoe ver de belastingdienst is gevorderd

met het opleggen van aanslagen en tevens, welk bedrag nog moet worden ontvangen op reeds opgelegde aanslagen.

De kolommen 2 en 3 betreffen de door de belastingdienst in 1952 opgelegde voorlopige en definitieve aanslagen (debiteurenadministratie).

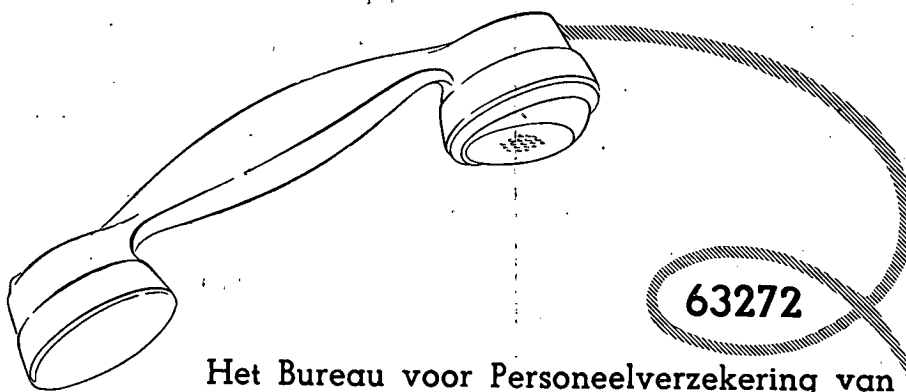
Een voorlopige of definitieve aanslag inkomstenbelasting 1951 behoort normaliter in het boekings-tijdvak 1951/'52 te worden opgenomen; een — uiteraard voorlopige — aanslag inkomstenbelasting 1952 in het boekings-tijdvak 1952/'53.

Staat V.

Deze staat maakt een vergelijking mogelijk tussen de in totaal t/m einde van de maand opgelegde aanslagen en de raming. In deze staat zijn — in tegenstelling met staat IV — de aanslagen in de grondbelasting, personele belasting en ondernemingsbelasting vermeld exclusief de gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor, daar deze laatste ook niet in de raming zijn opgenomen.

EEN EIGEN PENSIOENREGELING is verre te verkiezen boven een verplicht pensioenfonds voor een gehele bedrijfstak.

Houdt het roer daarom zelf in handen door, vóór het te laat is, Uw personeel bij Amstleven te verzekeren.

Laat U nader voorlichten door

Het Bureau voor Personeelverzekering van

AMSTLEVEN

N.V. AMSTERDAMSCH E MAATSCHAPPIJ VAN LEVENSVZERKERING
Nieuwe Spiegelstraat 17 - Amsterdam - Tel. 63272

RECENTE ECONOMISCHE PUBLICATIES

- De ondernemingsraden en de ontwikkeling van het medezeggenschap in de particuliere onderneming in Nederland en in België*, door Dr A. L. M. Knaapen, Van Gorcum & Comp. N.V. 1952, 172 blz., f 8,25.
- Casework en maatschappelijk werk*, sociologische achtergronden, door Dr H. van Rooy, Van Gorcum & Comp. N.V. 1952, 148 blz., f 6,25.
- Opstellen ter gelegenheid van een kwart eeuw Vaga*, Rotterdam 1952, 232 blz., f 12,50.
- Het Nederlandse luchthavenvraagstuk*, deel I: Centralisatie of decentralisatie der Nederlandse luchthaven-capaciteit, Publicatie van de Stichting voor Economisch Onderzoek der Universiteit van Amsterdam, H. E. Stenfert Kroese N.V. 1952, 69 blz., f 3,50.
- De sociale verzekering in de volkshuishouding*, door Dr D. B. J. Schouten en Dr G. M. J. Veldkamp, L. J. Veen's Uitgeversmaatschappij N.V. 1952, 120 blz., f 12,50.
- Centraal economisch plan 1952*, Centraal Planbureau, 1952, 47 blz. f 1,80.
- De Gantt-kaart*, een hulpmiddel voor de bedrijfsleiding, door Wallace Clark, H. E. Stenfert Kroese N.V. 1952, 84 blz. en 46 fig., f 8,75.
- Problemen van administratief recht*, intree-rede Utrecht door Mr J. P. Hooykaas, N. V. Uitgeversmaatschappij W. E. J. Tjeenk Willink 1952, 26 blz., f 0,90.
- Moelijkheden op de weg naar economische eenheid van Europa*, door Drs F. Hartog, met een voorwoord van Prof. Dr J. Zijlstra, Erven F. Bohn N.V. 1952, 76 blz., f 3,50.

Opzet en verantwoording van een werkclassificatiemethode, door Dr A. van Wessem, H. D. Tjeenk Willink & Zoon N.V. 1952, 32 blz., f 1,50.

De Nederlandse exportpolitiek, Staatsdrukkerij en Uitgeverijbedrijf 1952, 95 blz., f 1,40.

Sociale verzekeringen en sociale lasten. De verplichte sociale verzekering. With English summary. Staatsdrukkerij en Uitgeverijbedrijf, 53 blz., f 1,50.

DE WESTER BOEKHANDEL

Algemene Binnen- en Buitenlandse Boekhandel

Nieuwe Binnenweg 331
Telefoon 32076

ROTTERDAM
Postgiro 18961

GESPECIALISEERD OP ECONOMISCH GEBIED

Binnenkort verschijnt als deel XV in de serie
„CAPITA SELECTA DER ECONOMIE”

Dr A. M. F. Smulders:

Inkomensverdeling en werkgelegenheid

Prijs geb. f 9,75.

Uitgave Stenfert Kroese - Leiden

Bestellingen op dit boek, alsmede op uitgaven vermeld in de rubriek „Recente economische publicaties” zien wij gaarne tegemoet.

Profiteert van deze belangstelling

De belangstelling waarmee het „Netherlands Trade Bulletin“ wordt gelezen, blijkt uit de drukke correspondentie, die wij met firma's over de gehele wereld voeren.

De verscheidenheid van adressen, de zorgvuldige selectie van het adressenmateriaal en de interessante nummers met een korte, bondige inhoud, garanderen een intensief werkende publiciteit.

De volgende nummers staan op het programma:

26 Juli: Najaarsbeursnummer in de Franse taal, dat zal worden verzonden naar de Frans sprekende landen.

9 Augustus: Mexiconummer in de Spaanse taal. Deze uitgave wordt bovendien verzonden naar alle Zuid-Amerikaanse landen, waar Spaans de voertaal is.

23 Augustus: Braziliënummer in de Portugese taal.

6 September: Skandinavienummer in de Engelse taal.

Volledige inlichtingen worden gaarne verstrekt door:

**Kon. Ned. Boekdrukkerij
H. A. M. ROELANTS**

Postbus 42, Schiedam
(Tel. 69300 - toestel 1 of 3).

GEMEENTE 'S-GRAVENHAGE

Uitgifte

van

f. 20.000.000.— 3 1/2 % obligatiën
(Tweede Tranche)

waarvan reeds f. 9.000.000,- obligatiën
op inschrijvingsvoorwaarden zijn geplaatst.

Grootte der stukken nom. f. 1000,- aan toonder.

De ondergetekenden berichten, dat de inschrijving op bovengenoemde obligatiën, voor zover niet reeds op inschrijvingsvoorwaarden geplaatst, zal zijn opengesteld op

Maandag, 21 Juli 1952,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

tot de koers van 90³/₄ pCt.,

bij hare kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage,

op de voorwaarden van het prospectus van uitgifte d.d. 12 Juli 1952. Exemplaren van het prospectus en inschrijvingsbiljetten zijn bij genoemde kantoren verkrijgbaar.

Amsterdam, 12 Juli 1952.

**AMSTERDAMSCH E BANK N.V.
INCASSO-BANK N.V.**

GEMEENTE VEENDAM

UITGIFTE van

f 1.500.000,— 4¹/₄ pCt.

30-jarige Obligatiën

in stukken van nominaal f 1.000,— aan toonder

Ondergetekenden berichten, dat de inschrijving op bovengenoemde obligatiën zal zijn opengesteld op

DINSDAG, 22 JULI 1952

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

tot de koers van 100 pCt.

bij haar kantoren te AMSTERDAM, resp. GRONINGEN op de voorwaarden van het prospectus d.d. 15 Juli 1952.

Exemplaren van het prospectus en inschrijvingsbiljetten zijn bij ondergetekenden verkrijgbaar.

LABOUCHERE & Co. N.V.

MESDAG & ZONEN'S BANK N.V.

AMSTERDAM, 15 Juli 1952.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.)

Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie
14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de Uniegebieden en
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar.
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per
ultimo van het kalenderjaar.

□

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk,
Rotterdam (W.).

□

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M.
Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-
tarief f 0,43 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures“
en „Beschikbare krachten“ f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie
behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te
weigeren.

Losse nummers 75 cts.